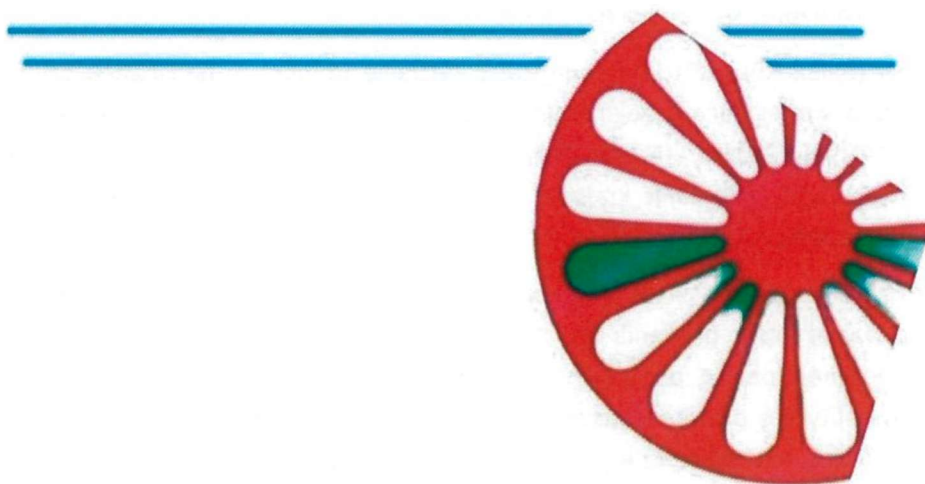

Zatwierdzam

PODSEKRETARZ STANU
w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych
i Administracji

Błażej Poboży

Sprawozdanie za rok 2021 z realizacji Programu integracji społecznej i obywatelskiej Romów w Polsce na lata 2021-2030

Akceptuję:

Dyrektor
Departamentu Wyznań Religijnych
oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych

Andrzej RUDLIŃSKI

Warszawa, 2022

Program integracji społecznej i obywatelskiej Romów w Polsce na lata 2021-2030 (dalej: *Program integracji*) stanowi kontynuację działań podejmowanych w Polsce od 2001 r.¹ Program został przyjęty uchwałą Rady Ministrów nr 190/2020 z dnia 21 grudnia 2020 r.² i jest czwartą³ strategią poprawy sytuacji romskiej mniejszości etnicznej w Polsce. Celem głównym *Programu integracji* jest zwiększenie poziomu integracji społecznej i obywatelskiej Romów w Polsce.

Program ma charakter integracyjny, zatem projekty z definicji – poza Romami – mogą, a nawet powinny obejmować również przedstawicieli społeczności większościowej. Skala i zakres udziału przedstawicieli społeczeństwa większościowego, jako beneficjentów działań, zależy od dziedziny interwencji (np. w przypadku takich działań edukacyjnych jak wycieczki, kolonie itd. – powinien być zapewniony udział dzieci nie-romskich; w przypadku remontów – częścią projektu powinno być również wyremontowanie tzw. części wspólnych budynków; w przypadku działań z zakresu np. edukacji prozdrowotnej i prozatrudnieniowej – nie-romscy uczestnicy, osoby z otoczenia romskiego, mogą brać w nich udział, ponieważ celem programu jest integracja społeczna i obywatelska, a nie utrwalanie „gettoizacji” i izolacji tej grupy). Niektóre zadania mogą być skierowane głównie do Romów – takie, które odpowiadają deficytom specyficznym dla tej grupy. Niniejsza strategia nie przesądza procentowego udziału w projektach, dotyczących poszczególnych dziedzin, Romów i nie-Romów. Procentowy udział tych dwóch grup w sposób oczywisty różni się od dziedziny interwencji i miejsca realizacji projektu, powinien zatem wynikać z najlepszej wiedzy urzędników i innych uczestników *Programu integracji 2021–2030*, z analizy lokalnych potrzeb i możliwości oraz mieścić się w racjonalnym i efektywnym gospodarowaniu środkami publicznymi. Działania *Programu Integracji 2021–2030* nie mogą utrzymywać wzajemnej izolacji między Romami a lokalną społecznością i nie mogą prowadzić do lokalnych napięć społecznych.

Komisja Europejska (dalej: KE) w 2011 r., analizując sytuację Romów w państwach członkowskich, uznała, że jest to grupa wymagająca szczególnego wsparcia poprzez utworzenie tzw. krajowych strategii integracji Romów. W maju 2018 r. KE opublikowała komunikat ws. *Wieloletnich Ram Finansowych (WRF)* na okres 2021–2027, wskazując krajowe strategie integracji Romów jako jeden z warunków tematycznych polityki spójności.

Należy zauważyć, że strategię państwa polskiego na rzecz zmniejszenia wykluczenia społecznego Romów w Polsce wyprzedziły działania KE o dekadę. Kontynuacja działań na rzecz integracji obywatelskiej i społecznej Romów, podjętych w Polsce systemowo od 2001 r., obrazuje dwa ważne czynniki: konsensus polityczny oraz konsensus społeczny w Polsce, co do konieczności podejmowania ponadstandardowych wysiłków na rzecz wyrównania szans tej grupy.

Wyraźna potrzeba kontynuacji działań jest dowodem, że na skalę, siłę i zakres integracji tej grupy wpływ mają nie tylko stosowne inkluzywne mechanizmy prawne i przeciwdziałanie dyskryminacji ze

¹ *Pilotażowy program rządowy na rzecz społeczności romskiej w województwie małopolskim na lata 2001-2004, Program na rzecz społeczności romskiej w Polsce na lata 2004-2013 oraz Program integracji społeczności romskiej w Polsce na lata 2014-2020.*

² [Rada Ministrów uchwaliła nowy Program integracji społecznej i obywatelskiej Romów w Polsce na lata 2021-2030 - Mniejszości Narodowe i Etniczne - Portal Gov.pl \(www.gov.pl\).](https://www.gov.pl/web/gov/akt-prawnny,wiadomosci-publiczne,190-2020)

³ [Pilotażowy program rządowy na rzecz społeczności romskiej w województwie małopolskim na lata 2001-2004](https://www.gov.pl/web/gov/akt-prawnny,wiadomosci-publiczne,190-2020) oraz [Program na rzecz społeczności romskiej w Polsce na lata 2004-2013.](https://www.gov.pl/web/gov/akt-prawnny,wiadomosci-publiczne,190-2020)

strony społeczeństwa większościowego. Przyczyny braku integracji są bardziej różnorodne, co powoduje że sytuacja tej grupy wciąż wymaga systemowego wsparcia.

Program integracji ma wieloletnią perspektywę, a zawarte w nim cele i obszary działań nakładają na poszczególne szczeble administracji publicznej obowiązek realizacji długofalowych zadań określonych przez *Program integracji*. Osiągnięcie celów *Programu integracji* jest procesem wymagającym czasu, zaangażowania wszystkich służb, środków finansowych, a także zmiany świadomości społecznej.

Opracowany dokument stanowi opis najważniejszych działań realizowanych w 2021 r. w ramach rządowego *Programu integracji społecznej i obywatelskiej Romów w Polsce na lata 2021-2030*. Działania zaprezentowane są w czterech obszarach, zwanych w *Programie integracji* „dziedzinami interwencji”:

- edukacja,
- mieszkalnictwo,
- innowacyjne projekty integracyjne,
- zadania systemowe.

Analiza danych zebranych⁴ na potrzeby sporządzenia niniejszego Sprawozdania, dotycząca realizacji działań w obszarze integracji społecznej i obywatelskiej członków społeczności romskiej na różnych szczeblach, zarówno administracji samorządowej, jak i rządowej, pozwala na wypracowanie odpowiednich wniosków i rekomendacji. Mają one za zadanie służyć następnie poprawie jakości udzielanego wsparcia osobom wskazanym w dokumencie, jak również poprawie skuteczności oddziaływań prowadzonych przez podmioty zaangażowane w realizację *Programu integracji*. Prawidłowa realizacja działań w powyżej wymienionych obszarach daje gwarancję wzrostu wskaźnika integracji społecznej i obywatelskiej Romów.

Sprawozdania z realizacji *Programu integracji 2021–2030* mają charakter budżetowy oraz opisowy.

Zgodnie z zapisem zawartym w *Programie integracji*, na podstawie analizy informacji zgromadzonych w trakcie monitorowania i ewaluacji działań, możliwa będzie ewentualna modyfikacja metod i środków służących do realizacji celów.⁵

Sposób realizacji

W styczniu 2021 r. Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych (dalej: DWRMNiE MSWiA) przeprowadził szkolenie dla Pełnomocników wojewodów ds. mniejszości

⁴ Wykonawcy zadań określonych w ramach *Programu integracji 2021–2030* mają obowiązek przygotować sprawozdanie finansowe oraz merytoryczne, prezentujące efekty zrealizowanych zadań. Dodatkowo, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji (dalej też: MSWiA), Ministerstwo Edukacji i Nauki (dalej też: MEiN) oraz urzędy wojewódzkie mogą w każdym momencie realizacji zadania zwrócić się do jego wykonawcy o przedstawienie dokumentacji zadania, informacji o stanie zaawansowania prac, efektach lub przeprowadzić własną kontrolę realizacji zadania. Wojewodowie, do końca lutego każdego roku, przekazują MSWiA zbiorcze sprawozdanie z realizacji zadań z minionego roku na terenie poszczególnych województw. Do oceny realizacji celów *Programu integracji 2021–2030* mogą być wykorzystane także wyniki badań oraz raporty opracowywane przez niezależnych ekspertów, organizacje pozarządowe oraz inne instytucje. Na podstawie ww. dokumentów minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych sporządza roczne sprawozdania z przeprowadzonego monitoringu realizacji *Programu integracji 2021–2030*.

⁵ Program integracji społecznej i obywatelskiej Romów w Polsce na lata 2021–2030, str. 71.

narodowych i etnicznych dotyczące założeń *Programu integracji*, zasad jego realizacji oraz dokumentów aplikacyjnych. Na tej podstawie Pełnomocnicy do końca stycznia 2021 r. zorganizowali w województwach szkolenia dla potencjalnych beneficjentów.

Po zakończeniu cyklu szkoleń, 3 lutego 2021 r., ogłoszono nabór wniosków do *Programu integracji* na 2021 r. na zadania z zakresu: edukacji, mieszkalnictwa i innowacyjnych projektów integracyjnych. Termin składania aplikacji do urzędów wojewódzkich upływał 8 marca 2021 r., a Komisje Wojewódzkie oceniające złożone wnioski zakończyły swoje prace do 15 kwietnia 2021 r. W dniu 30 kwietnia 2021 r. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji (dalej: Minister MSWiA lub Minister) podjął decyzję o podziale dotacji celowych na rok 2021⁶.

Z 319 terminowo złożonych wniosków dofinansowanie z cz. 83 budżetu państwa⁷ oraz z cz. 30 budżetu państwa⁸ otrzymało 245 zadań (co stanowi 77,1 % złożonych terminowo wniosków). Ostatecznie zrealizowano 242 zadania, z tego 43 zadania edukacyjne finansowane z cz. 30 tj. z budżetu ministra właściwego ds. oświaty i wychowania. 148 spośród ww. zadań (61%) zostało zrealizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego (dalej: JST), 94 - przez organizacje pozarządowe (39 %), w tym 67 (28% wszystkich zadań) - przez organizacje romskie. Wnioski do *Programu integracji* w 2021 r. złożyły 62 JST oraz 55 organizacji pozarządowych.

Przedstawiona poniżej struktura udziału wykonawców w realizacji zadań wskazuje, że istnieje stała tendencja w odniesieniu do wykonawców *Programu integracji*. Wyjąwszy zadania związane z mieszkalnictwem (z natury rzeczy realizowane przez JST) z pozostałych 209 zadań 115 (55%) było realizowanych przez JST, a 94 przez organizacje pozarządowe, w tym 67 zadań (33 % wszystkich zadań) - przez organizacje romskie. Taki trend utrzymuje się od lat i wydaje się być optymalny.

Rys. 1. Liczba zadań i struktura wykonawców – udział procentowy

dziedzina	Edukacja			Mieszkalnictwo			Innowacyjne projekty integracyjne			Razem		
	JST	NGO	w tym romskie	JST	NGO	w tym romskie	JST	NGO	w tym romskie	JST	NGO	w tym romskie
I. zadań	176			33			33			242		
Wykonawcy												
I. zadań	96	80	58	33			19	14	9	148	94	67
% zadań	55%	45%	33%	100%			58%	42%	27%	61%	39%	28%

źródło: opr. własne

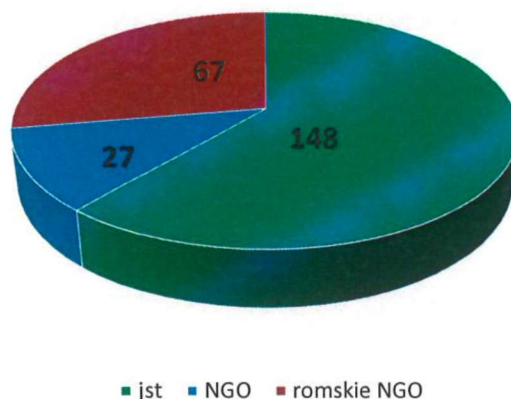
⁶<https://www.gov.pl/web/mniejszosci-narodowe-i-etniczne/wykaz-dotacji-celowych-na-realizacje-w-2021-r-zadan-programu-integracji-spolecznej-i-obywatelskiej-romow-w-polsce-na-lata-2021-2030>

⁷ Rezerwa celowa pn. *Środki na zadania w obszarze integracji społecznej i obywatelskiej Romów w Polsce*.

⁸ Budżet Ministerstwa Edukacji i Nauki.

Rys. 2. Struktura wykonawców zadań Programu integracji w 2021 r.

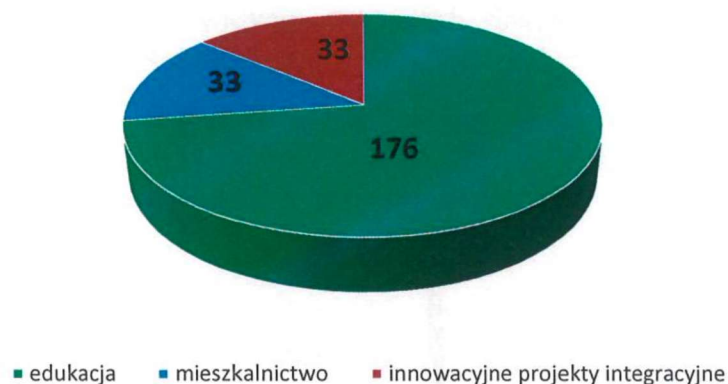
Struktura wykonawców zadań

źródło: opr. własne

Rys. 3. Liczba zadań w poszczególnych dziedzinach

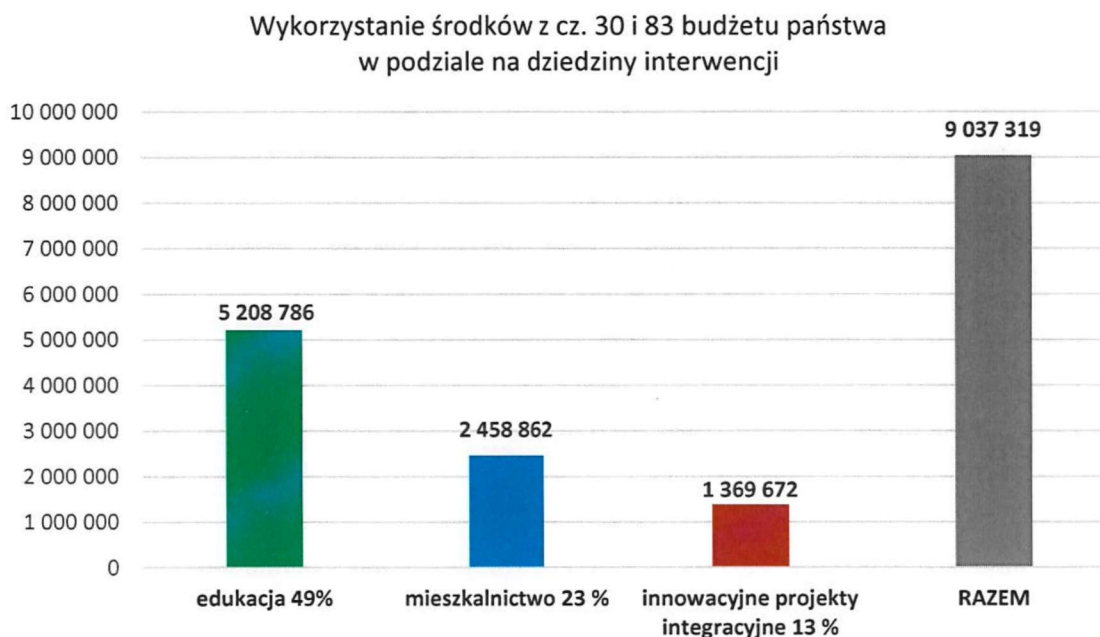
Liczba zadań w poszczególnych dziedzinach

źródło: opr. własne

Tak jak w poprzednich Programach integracji - edukacja pozostaje priorytetową dziedziną interwencji. Z tej dziedziny zrealizowano najwięcej zadań - **176** (tj. 72,7% wszystkich zadań) o łącznej wartości **5 208 786** zł (tj. 49 % przyznanych środków). W dziedzinie *Mieszkalnictwo* – **33** zadania (tj. 13,6% wszystkich zadań) o łącznej wartości: **2 458 861,56** zł (tj. 23% przyznanych środków). W dziedzinie *Innowacyjne projekty integracyjne* również **33** zadania (tj. 13,6% wszystkich zadań) o łącznej wartości **1 369 671,85** zł (tj. 13% przyznanych środków).

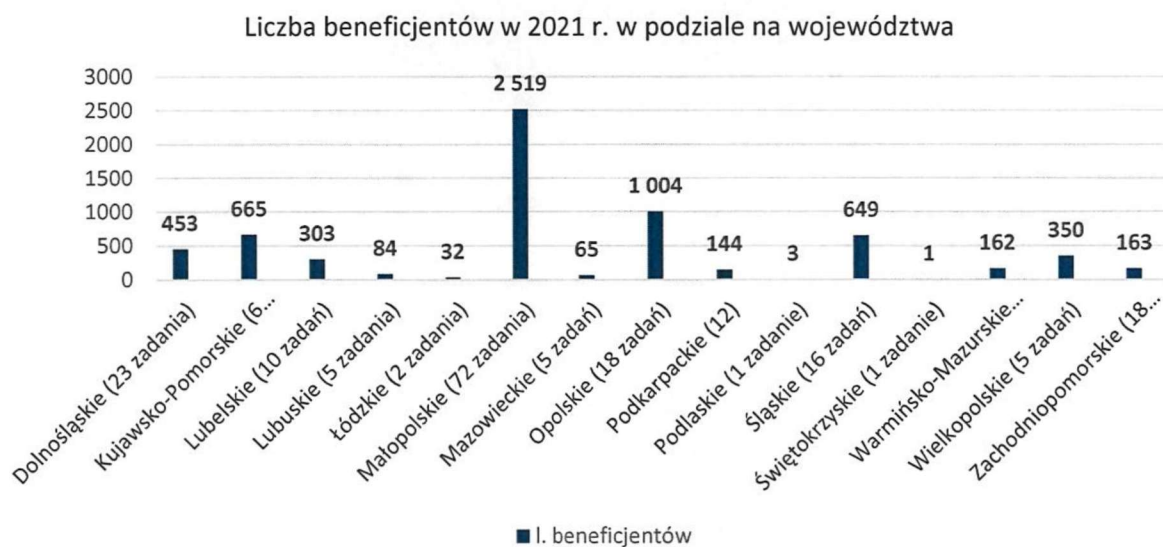
Rys. 4. Wykorzystanie środków z cz. 83 i 30 budżetu państwa w podziale na poszczególne dziedziny interwencji.

źródło: opr. własne

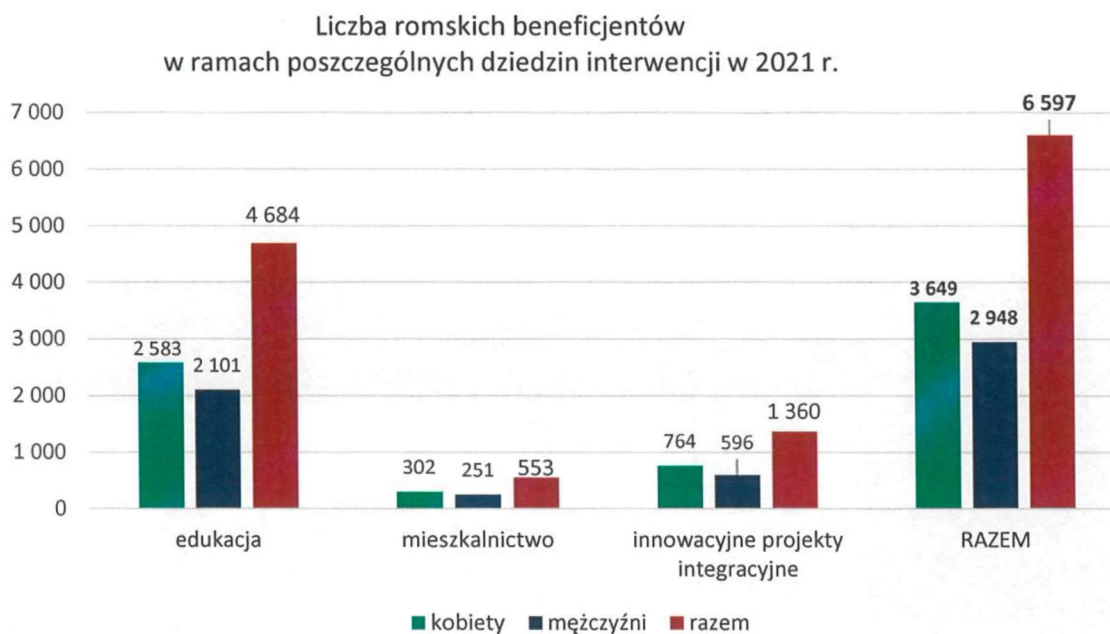
łącznie działaniami w ramach *Programu integracji*, w ramach wszystkich dziedzin interwencji, objęto **6 597** Romów, z tego 3 649 kobiet i 2 948 mężczyzn. Działania z dziedziny *Edukacja* objęły największą liczbę osób: 4 694 Romów, następnie działania z dziedziny *Innowacyjne projekty integracyjne*: 1 360 Romów; 553 osoby to beneficjenci działań z dziedziny *Mieszkalnictwo*.

Rys. 5. Liczba romskich beneficjentów wszystkich zadań w podziale na województwa

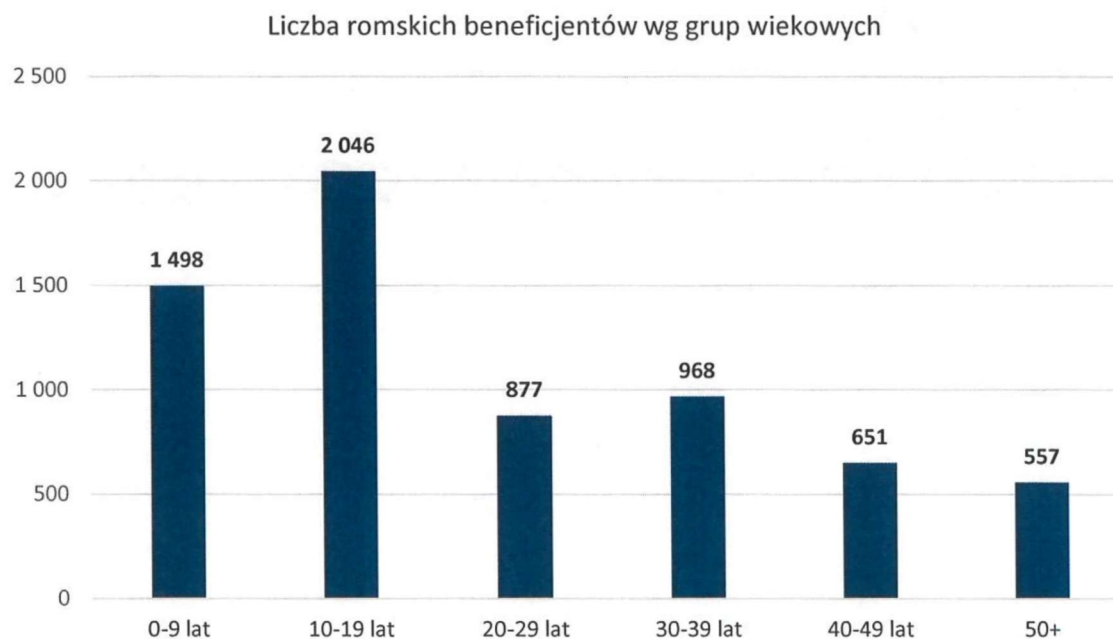
źródło: opr. własne

Rys. 6. Liczba romskich beneficjentów zadań z dziedziny: Edukacja, Mieszkalnictwo, Innowacyjne projekty integracyjne.

źródło: opr. własne

Rys. 7. Struktura wiekowa beneficjentów zadań realizowanych w ramach Programu integracji

Z powyższych danych wynika, że największą grupę beneficjentów działań Programu integracji w 2021 r. stanowią dzieci i młodzież w wieku szkolnym (10-19 lat), a następnie najmłodsze dzieci (0-9 lat). Taka

struktura odbiorców, to pochodna największej liczby zadań realizowanych w ramach dziedziny interwencji: *Edukacja*, które z natury rzeczy skierowane są przede wszystkim do uczniów.

Bardziej szczegółowe dane dotyczące grup wiekowych beneficjentów poszczególnych dziedzin interwencji zostały przedstawione w kolejnych częściach Sprawozdania.

Poniżej przedstawiono dane dotyczące liczby beneficjentów w poszczególnych województwach:

Rys. 8. Kwota dofinansowania, liczba zadań i liczba beneficjentów w poszczególnych województwach

województwo	kwota dofinansowania (cz. 83)	liczba zadań (cz. 83)	liczba beneficjentów		
			K	M	razem
Dolnośląskie	934 075 zł	23	263	190	453
Kujawsko-Pomorskie	78 750 zł	7	421	244	665
Lubelskie	624 000 zł	15	181	122	303
Lubuskie	250 000 zł	8	48	36	84
Łódzkie	60 000 zł	2	16	16	32
Małopolskie	4 677 900 zł	76	1 364	1 155	2 519
Mazowieckie	228 000 zł	6	35	30	65
Opolskie	660 000 zł	26	554	450	1 004
Podkarpackie	363 000 zł	17	69	75	144
Podlaskie	66 095 zł	1	2	1	3
Pomorskie					
Śląskie	942 763 zł	24	346	303	649
Świętokrzyskie	6 000 zł	1	1	0	1
Warmińsko-Mazurskie	210 492	11	63	99	162
Wielkopolskie	50 000 zł	5	200	150	350
Zachodniopomorskie	703 787 zł	20	86	77	163
RAZEM	9 854 862 zł	242	3 649	2 948	6 597

źródło: opr. własne

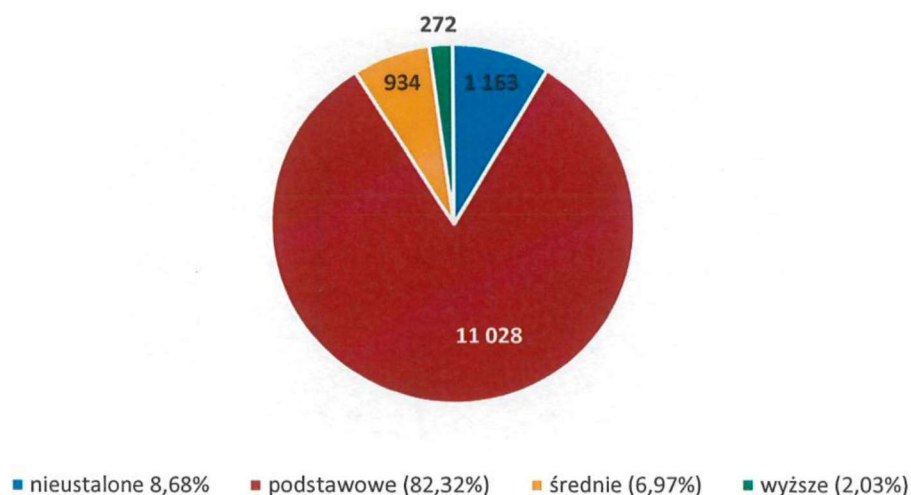
EDUKACJA

Edukacja pozostaje priorytetowym zagadnieniem *Programu integracji*. Mimo nakładu działań w poprzednich edycjach programu: zajęć wyrównawczych, działań na rzecz wzrostu frekwencji w szkołach, zakupu podręczników szkolnych – średnia ocen uczniów romskich nie wzrosła⁹, a odsetek uczniów „wypadających” z systemu szkolnego na poziomie ponadpodstawowym pozostaje bez zmian i obejmuje niemal całą populację romską w wieku 15–18 lat.¹⁰

Dla zilustrowania kontekstu realizacji działań edukacyjnych *Programu integracji* należy przywołać dane dotyczące wykształcenia Romów, pochodzące z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2011 r. (dalej NSP'11).

Rys. 9. Struktura wykształcenia Romów w Polsce – dane NSP' 11.

Struktura wykształcenia Romów wg NSP'11 (pow. 13 roku życia)

źródło: opr. własne

Z uwagą należy oczekiwać wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2021 r., które pozwolą ocenić, na ile prowadzone w Polsce od 2001 r. działania na rzecz integracji tej grupy i wyrównania jej szans przekładają się na poprawę poziomu wykształcenia Romów.

W ramach dziedziny interwencji: *Edukacja* zrealizowano **176 zadań**, w tym: **133** (tj. **76%**) zadania sfinansowano z rezerwy celowej (cz. 83 budżetu państwa), a **43** zadania (tj. **24%**) - ze środków Ministerstwa Edukacji i Nauki (cz. 30 budżetu państwa).

⁹ Por.: opisane w niniejszym dokumencie wyniki kontroli NIK, str. 40.

¹⁰ Programie integracji społecznej i obywatelskiej Romów w Polsce na lata 2021–2030, str. 52.

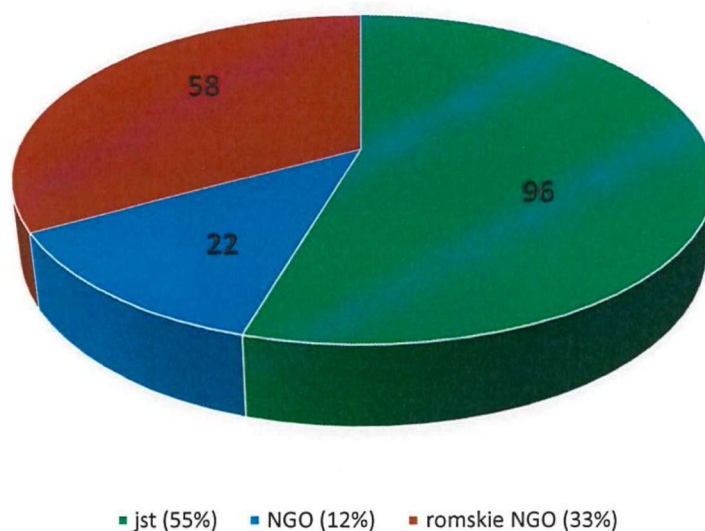
Rys. 10. Źródła finansowania działań z dziedziny interwencji: Edukacja

Edukacja			
źródło finansowania	liczba zadań	% udział w liczbie zadań	wydatkowana kwota PLN
cz. 83	133	76%	4 594 833,69
cz. 30	43	24%	613 952,50
razem	176	100%	5 208 786,08

Wykonawcami 96 zadań edukacyjnych (tj. 55%) były JST, zaś 80 zadań (tj. 45%) zrealizowały organizacje pozarządowe, w tym 58 zadań (tj. 33% wszystkich zadań) wykonały organizacje romskie.

Rys. 11. Struktura wykonawców zadań z dziedziny interwencji: Edukacja

Struktura wykonawców zadań edukacyjnych

źródło: opr. własne

Rys. 12. Liczba zadań, beneficjentów i wysokość środków na edukację w podziale na województwa

WOJEWÓDZTWO	EDUKACJA cz. 83 i cz. 30			JST		razem kwota cz. 83 i jst
	I. zadań	I. beneficjentów zadań	wydatkowane środki	wkład jst	% udział jst w kosztach	
Dolnośląskie	17	267	506 299,96 zł	38 106,39 zł	7,53%	544 406,35 zł
Kujawsko-pomorskie	6	664	84 550,00 zł	- zł	0,00%	84 550,00 zł
Lubelskie	14	226	535 844,29 zł	41 564,95 zł	7,76%	577 409,24 zł
Lubuskie	7	79	280 237,03 zł	- zł	0,00%	280 237,03 zł
Łódzkie	1	26	27 547,36 zł	- zł	0,00%	27 547,36 zł
Małopolskie	51	1595	1 934 075,94 zł	334 988,09 zł	17,32%	2 269 064,03 zł
Mazowieckie	5	64	230 712,15 zł	23 584,99 zł	10,22%	254 297,14 zł
Opolskie	20	893	324 058,62 zł	24 315,61 zł	7,50%	348 374,23 zł
Podkarpackie	15	112	294 785,37 zł	39 794,33 zł	13,50%	334 579,70 zł
Podlaskie	0	0	- zł	- zł	0,00%	- zł
Pomorskie	0		- zł			- zł
Śląskie	19	564	515 335,45 zł	204 273,01 zł	39,64%	719 608,46 zł
Świętokrzyskie	0	0	- zł	- zł	0,00%	- zł
Warmińsko-Mazurskie	5	23	14 000,00 zł	1 050,00 zł	7,50%	15 050,00 zł
Wielkopolskie	3	64	29 512,00 zł	4 229,10 zł	14,33%	33 741,10 zł
Zachodniopomorskie	13	107	431 827,91 zł	- zł	0,00%	431 827,91 zł
RAZEM	176	4684	5 208 786,08 zł	711 906,47 zł		5 920 692,55 zł

źródło: opr. własne

Ogółem liczba beneficjentów zadań edukacyjnych wyniosła **4 684** osoby (2 583 kobiet i 2 101 mężczyzn).

Wśród realizowanych zadań edukacyjnych należy wymienić m.in.: wsparcie edukacji przedszkolnej, wyprawki szkolne, stypendia motywacyjne w niektórych JST, zajęcia wyrównawcze, wsparcie świetlic integracyjnych, edukację pro-zawodową (w tym kursy zawodowe/kwalifikacyjne), konkursy, wycieczki, kolonie, publikacje, zatrudnienie asystentów edukacji romskiej (dalej: AER), konferencje, zakup ubezpieczeń od następstw nieszczęśliwych wypadków, dofinansowanie kształcenia, zajęcia sportowe, działania związane z upamiętnianiem Zagłady Romów, zadania z zakresu promowania kultury romskiej, zajęcia dla dorosłych Romów etc.

Wychowanie przedszkolne

Tą formą edukacji wsparto 146 dzieci romskich w województwach: dolnośląskim – 46 przedszkolaków pochodzenia romskiego, w małopolskim – 39, śląskim – 22, opolskim – 20, zachodniopomorskim – 17 dzieci oraz łódzkim – 2 dzieci. W pozostałych województwach nie realizowano zadań z zakresu wychowania przedszkolnego.

Program integracji definiuje edukację szeroko, wskazując na możliwość realizacji zadań z zakresu edukacji: historycznej, obywatelskiej, prozdrowotnej i edukacji dla bezpieczeństwa i prozawodowej. Zadania edukacyjne powinny skupiać się na poszerzaniu horyzontów poznawczych dzieci, wspomaganiu rozwoju intelektualnego dzieci, uzupełnianiu ich kapitału kulturowego, rozwijaniu różnych funkcji poznawczych, zapamiętywaniu, rozwijaniu umiejętności funkcjonowania w środowisku nie-romskim itd.

Edukacja prozdrowotna¹¹

Beneficjenci działań o charakterze edukacji prozdrowotnej to 352 osób pochodzenia romskiego, w tym najwięcej w województwach: śląskim (207 osób), opolskim (89 osób) oraz małopolskim (50 osób).

Edukacja prozawodowa¹²

Edukacją prozawodową objęto 74 osoby: najwięcej w województwie małopolskim (33 osoby), mazowieckim (20 osób) oraz zachodniopomorskim (15 osób).

Edukacja dla bezpieczeństwa¹³

Zadania z zakresu edukacji dla bezpieczeństwa nie cieszą się popularnością - skorzystało z nich w ramach zadania zrealizowanego w województwie opolskim zaledwie 7 osób. Być może zrealizowane (w ramach zadań systemowych wojewodów) szkolenie dla asystentów edukacji romskiej nt. zagrożeń związanych z uzależnieniem od substancji psychoaktywnych czy planowane szkolenie nt. zagrożeń związanych z cyberprzestępczością przełożą się na wzrost projektów związanych z tymi i podobnymi zagrożeniami.

Rys. 13. Liczba zadań, struktura wykonawców i liczba beneficjentów zadań z dziedziny interwencji Edukacja

WOJEWÓDZTWO	EDUKACJA											I. beneficjentów
	I. zadań					wykonawcy						
	% cz. 83	% cz. 30	łącznie cz. 83 i cz. 30	cz. 83.	cz. 30	% zadań zrealizowa nych przez jst	zadania zrealizowa ne przez jst	% zadań zrealizowa nych przez NGO	zadania zrealizowa ne przez NGO	% zadań zrealizowa nych przez romskie NGO	w tym romskie	
Dolnośląskie	94,12%	5,88%	17	16	1	76,47%	13	23,53%	4	11,76%	2	267
Kujawsko-Pomorskie	83,33%	16,67%	6	5	1	0,00%	0	100,00%	6	100,00%	6	664
Lubelskie	64,29%	35,71%	14	9	5	100,00%	14	0,00%	0	0,00%	0	226
Lubuskie	57,14%	42,86%	7	4	3	0,00%	0	100,00%	7	85,71%	6	79
Łódzkie	100,00%	0,00%	1	1	0	0,00%	0	100,00%	1	100,00%	1	26
Małopolskie	92,16%	7,84%	51	47	4	47,06%	24	52,94%	27	37,25%	19	1595
Mazowieckie	80,00%	20,00%	5	4	1	40,00%	2	60,00%	3	20,00%	1	64
Opolskie	55,00%	45,00%	20	11	9	45,00%	9	55,00%	11	40,00%	8	893
Podkarpackie	66,67%	33,33%	15	10	5	73,33%	11	26,67%	4	13,33%	2	112
Śląskie	57,89%	42,11%	19	11	8	89,47%	17	10,53%	2	0,00%	0	564
Warmińsko-Mazurskie	40,00%	60,00%	5	2	3	100,00%	5	0,00%	0	0,00%	0	23
Wielkopolskie	100,00%	0,00%	3	3	0	33,33%	1	66,67%	2	0,00%	0	64
Zachodniopomorskie	76,92%	23,08%	13	10	3	0,00%	0	100,00%	13	100,00%	13	107
	76%	24%	176	133	43	55%	96	45%	80	33%	58	4684

źródło: opr. własne

Poniżej (Rys. 14) przedstawiono beneficjentów działań edukacyjnych w podziale na grupy wiekowe (w zakresach 10-letnich). Dane wskazują, że wszystkie grupy wiekowe zostały objęte działaniami, jednak największą grupę beneficjentów – 1 629 osób – stanowią dzieci i młodzież między 10 a 19 rokiem życia (tj. 35 % beneficjentów działań). Drugą w kolejności – 1 122 osoby – stanowią

¹¹ Edukacja prozdrowotna to: szczepienia dla uczniów romskich, programy profilaktyczne skierowane do uczniów i rodziców romskich, w tym profilaktyka uzależnień, promocja zdrowego stylu życia, zdrowe odżywianie, ekologia, zajęcia sportowe itd.

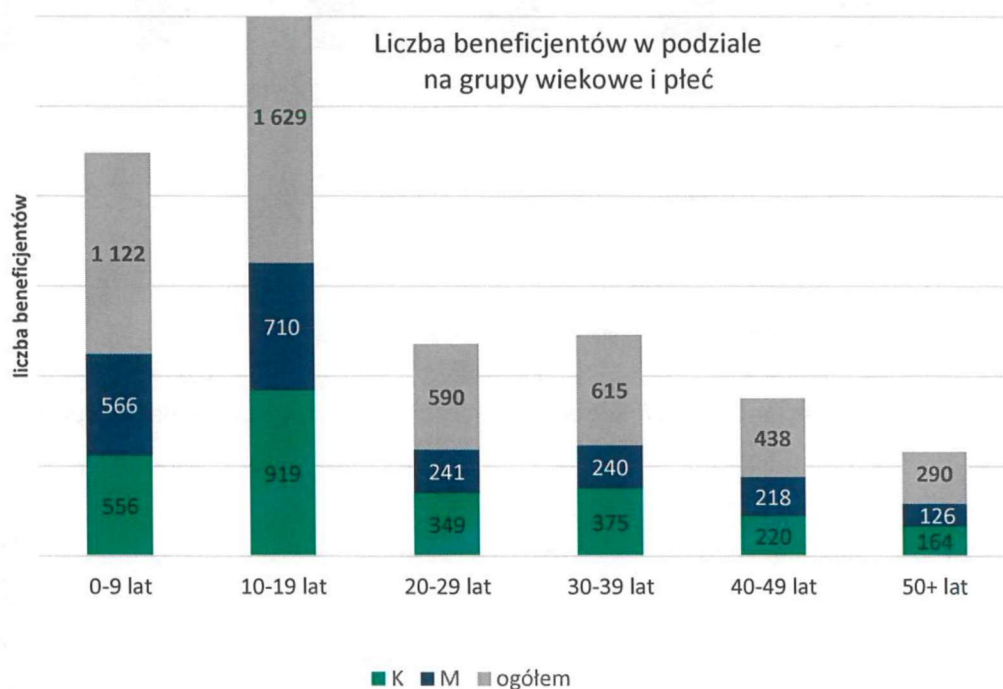
¹² Edukacja prozawodowa to: spotkania z doradcą zawodowym, spotkania z „ciekawym człowiekiem”, jak zostać przedsiębiorcą, jak założyć start-up, spółdzielnię socjalną itd.

¹³ Edukacja na rzecz bezpieczeństwa to: spotkania edukacyjne, w tym z policjantami, strażnikami miejskimi np. na temat zjawiska przemocy rówieśniczej, przemocy domowej, uzależnień, cyberzagrożeń, bezpieczeństwa w ruchu drogowym, bezpieczeństwa w czasie ferii i wakacji itp., warsztaty nt. przemocy rówieśniczej, przemocy domowej, przeciwdziałanie dyskryminacji itp.

dzieci do 9 roku życia (24 % beneficjentów). Pokolenie 20- i 30-latków ma równy udział w zadaniach edukacyjnych (po 13 %), zaś pokolenie 40-latków stanowi 9 % z grupy beneficjentów działań edukacyjnych. Najmniejszą grupę – 6 % – stanowią osoby powyżej 50. roku życia. Taka struktura wiekowa beneficjentów wpisuje się zarówno w priorytet *Programu integracji*, jakim jest *Edukacja* – beneficjenci to wyraźnie grupa uczniów – jak i we wskazanie dzieci i młodzieży romskiej jako szczególnych grup wsparcia, nie wykluczając z działań edukacyjnych również i dorosłych Romów.¹⁴

Kobiety stanowią bardziej aktywną część społeczności romskiej: na ogółem 4 684 beneficjentów działań edukacyjnych kobiety stanowią 2 582 osoby (tj. 55%), zaś mężczyźni – 2 101 osób (tj. 45%). O ile w grupach wiekowych 0-9 lat oraz 40-49 lat proporcje między płciami są wyrównane, o tyle w innych grupach wiekowych występują znaczące różnice na korzyść kobiet, co potwierdza tezę o większej motywacji i aktywności kobiet romskich w procesie integracji obywatelskiej i społecznej.

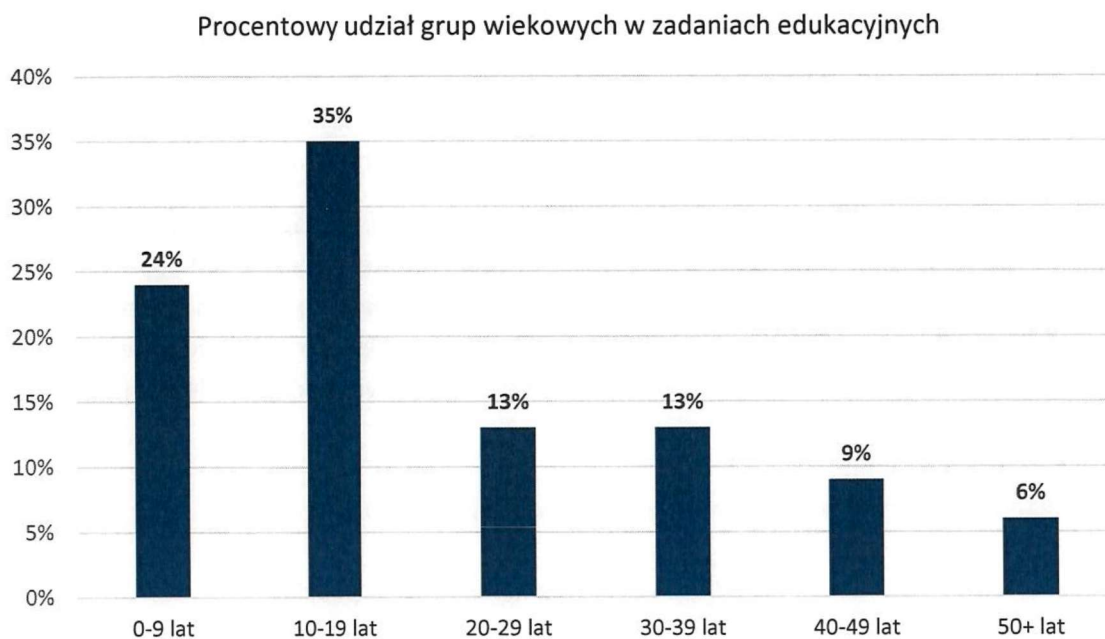
Rys. 14. Liczba beneficjentów działań edukacyjnych w podziale na grupy wiekowe i płeć

źródło: opr. Własne

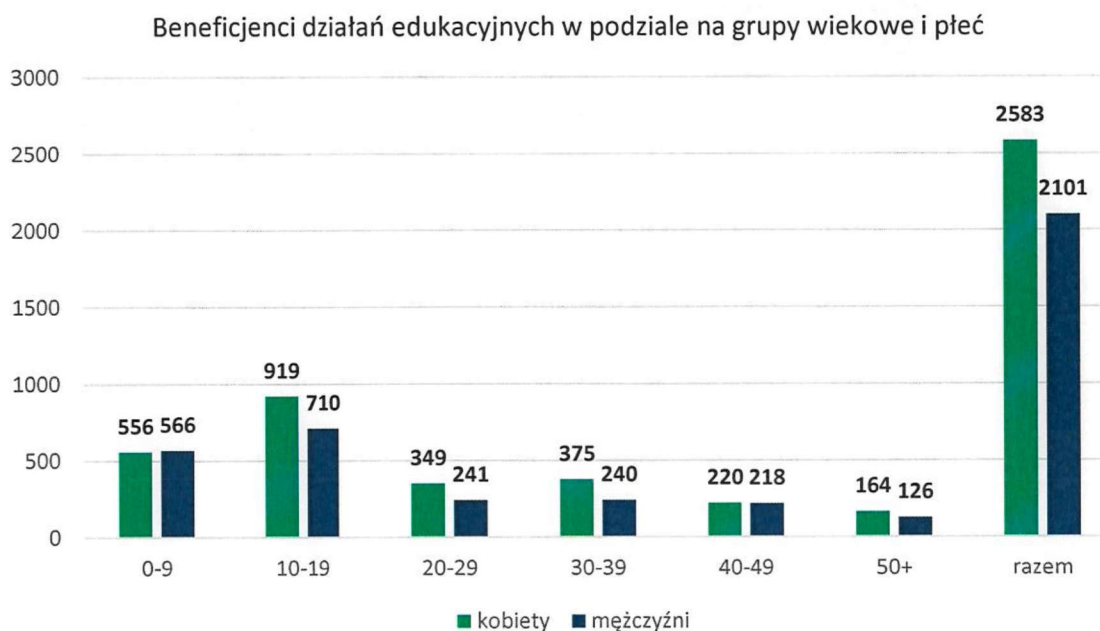
¹⁴ Działania w dziedzinie edukacji powinny być kierowane do dzieci, uczniów i dorosłych: rodziców i opiekunów prawnych, nauczycieli i personelu szkoły, personelu instytucji mających styczność ze społecznością romską, jak i innych kluczowych instytucji lokalnych (np. personelu świetlic, policjantów, strażników miejskich, dziennikarzy mediów lokalnych, personelu OPS itd.). Szczególnym wsparciem należy objąć młodzież romską, która przedwcześnie „wypadła” z systemu oświaty, w celu umożliwienia powrotu do nauki lub przyuczenia do zawodu.

Rys. 15. Procentowy udział poszczególnych grup wiekowych w zadaniach edukacyjnych

źródło: opr. własne

Rys. 16. Udział beneficjentów zadań edukacyjnych w podziale na płeć i grupy wiekowe

źródło: opr. własne

Publikacje edukacyjne

Jak wspomniano powyżej, zadania edukacyjne powinny skupiać się na poszerzaniu horyzontów poznawczych dzieci. Dlatego też środki pierwotnie przeznaczane na realizację niektórych zadań mieszkaniowych zostały wykorzystane na wznowienie publikacji edukacyjnych, skierowanych do dzieci i młodzieży romskiej. W wyniku postępowania konkursowego, ogłoszonego przez MSWiA w dniu 17 sierpnia 2021 r., wznowiono trzy pozycje: *Romano abecadło* oraz *Mietek na wojnie*, autorstwa Natalii Gancarz i *Miri szkoła Romano elementaro* w dialekcie Polska Roma oraz *Miri szkoła Romano elementaris* w dialekcie Bergitka Roma, autorstwa Karola Parno Gierlińskiego (każda z pozycji w liczbie 1 000 egzemplarzy). Materiały te mogą być wykorzystane podczas lekcji np. języka polskiego, historii, wiedzy o społeczeństwie/historii i teraźniejszości, lekcji poświęconych kulturze mniejszości narodowych i etnicznych, a także w czasie zajęć świetlicowych itp.

Liczba uczniów romskich ogółem w JST uczestniczących w Programie integracji w 2021 r. - szacunkowe dane z wniosków aplikacyjnych

Wnioski aplikacyjne do Programu integracji zawierają część statystyczną, opierającą się na szacunkowych danych pochodzących z JST uczestniczących w Programie integracji. Celem działania jest stworzenie pewnego rodzaju „mapy” lokalnych społeczności romskich. Ma to z jednej strony ułatwić samorządom diagnozę sytuacji społeczności romskiej, z drugiej zaś - stworzyć Pełnomocnikom i Komisjom Wojewódzkim możliwość lepszej oceny poziomu i dynamiki zaangażowania samorządów w Program integracji oraz zapewnić adekwatność planowanych działań do zdiagnozowanej sytuacji.

Przedstawione poniżej dane (rys. 17), dotyczące uczniów i studentów romskich¹⁵, zostały zawarte we wnioskach aplikacyjnych przez JST biorące udział w Programie integracji w poszczególnych województwach.

Rys. 17. Liczba uczniów romskich – dane z wniosków aplikacyjnych JST do Programu integracji na 2021 r. i 2022 r. dot. szacunkowej liczby uczniów pochodzenia romskiego na terenie JST.

L. uczniów romskich										
- dane szacunkowe z wniosków aplikacyjnych JST do Programu integracji 2021 i 2022										
województwo	2021					2022				
	przedszk.	szk. pdst.	szk. średnie	studenci	RAZEM '21	przedszk.	szk. pdst.	szk. średnie	studenci	RAZEM '22
Dolnośląskie	89	447	46	0	582	67	429	42	2	540
Kujawsko-Pomorskie	3	56	10	1	70					
Lubelskie	7	113	11	0	131	10	127	18	1	156
Lubuskie	3	18	3	3	27	7	26	7	3	43
Łódzkie	1	28	5	0	34	8	61	2	4	75
Małopolskie	103	498	77	12	690	104	486	87	9	686
Mazowieckie	11	94	10	0	115	5	81	5	0	91

¹⁵ Dane mają charakter szacunkowy - nie należy ich traktować jako odzwierciedlających rzeczywistą liczbę uczniów romskich.

Opolskie	36	131	12	1	180	22	104	6	3	135
Podkarpackie	14	73	15	1	103	13	69	13	1	96
Podlaskie	2	33	0	0	35					
Pomorskie										
Śląskie	43	275	38	1	357	38	300	45	1	384
Świętokrzyskie	0	4	1	0	5	0	3	0	0	3
Warmińsko-Mazurskie	2	46	12	0	60	5	66	8	0	79
Wielkopolskie	15	65	10	0	90	3	52	8	0	63
Zachodnio-pomorskie	15	86	18	3	122	12	75	13	2	102
RAZEM	344	1967	268	22	2601	294	1879	254	26	2453

źródło: opr. własne

Na szczególną uwagę zasługuje większa liczba uczniów romskich w szkołach ponadpodstawowych (268 uczniów w 2021 r.), zgłoszona przez JST, niż wynikająca z liczby aplikacji do programu stypendialnego MSWiA dla uczniów szkół ponadpodstawowych (między 50 a 80 osób, por. Rys. 21, str. 19). Stwarza to pewien potencjał na kolejne lata realizacji *Programu integracji*.

Z kolei poniższe dane (rys. 18) wskazują spadek liczby uczniów romskich zgłaszanych do SIO, co powinno stać się przedmiotem analizy i podjęcia adekwatnych działań w kolejnych latach. Przyczyną tego zjawiska mogą być procesy demograficzne, migracje, ale również zmniejszone zainteresowanie JST.

Rys. 18. Liczba uczniów romskich zgłaszanych do Systemu Informacji Oświatowej (dalej: SIO) w latach 2008-2021

'08	'09	'10	'11	'12	'13	'14	'15	'16	'17	'18	'19	'20	'21
Liczba uczniów romskich zgłoszonych do SIO													
2 354	2 304	2 537	2 595	2 575	2 547	2 273	2 359	2 348	2 370	2 239	1 962	1 960	1 958

źródło: opr. własne

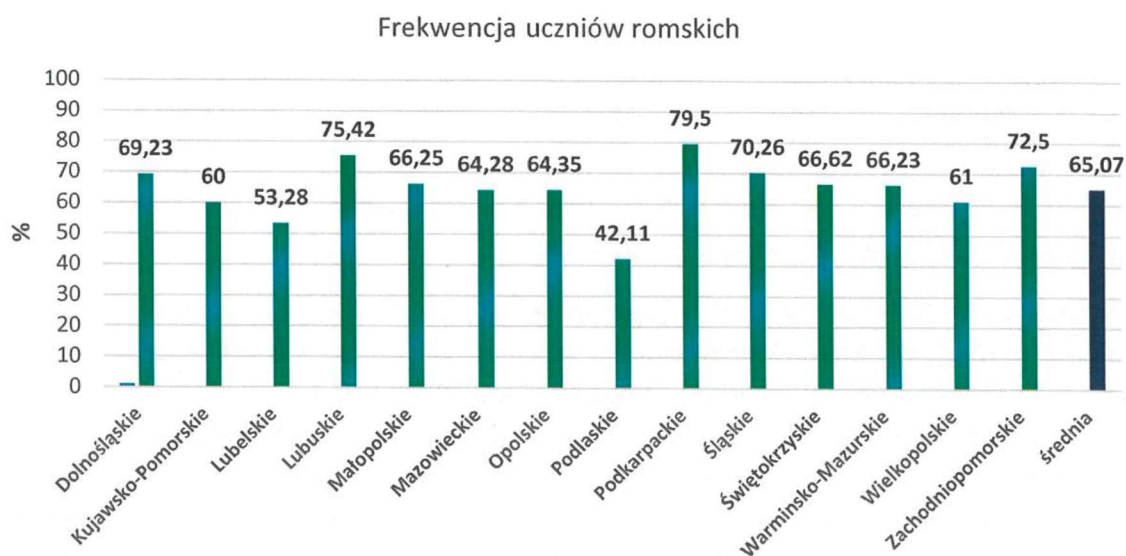
W nowym *Programie integracji* powrócono do zbierania danych dotyczących średniej ocen uczniów romskich i ich frekwencji szkolnej¹⁶. Zwraca uwagę niska frekwencja uczniów – zwłaszcza w województwie podlaskim – oraz relatywnie niska średnia ocen uczniów romskich, aczkolwiek jest wyższa niż średnia ocen wskazana w raporcie Najwyższej Izby Kontroli¹⁷ z 2016 r. z kontroli 9 gmin województwa małopolskiego. Wówczas NIK raportowała o przedziale między 2,3 a 3,0, w tym z języka polskiego między 2,0 a 2,7. Niewątpliwie jednak wykazana w 2021 r. średnia ocen nie odzwierciedla potencjału uczniów romskich i wskazuje konieczność zintensyfikowania pracy z nimi w szkole. Należy zatem zwrócić uwagę, aby realizowane projekty nie utrwały stereotypu – nawet jeśli pozytywnego – Romów jedynie jako tancerzy i muzyków. Realizowanie zadań wyłącznie muzyczno-tanecznych nie rozwija potencjału intelektualnego dzieci. Z tego względu w obecnej edycji *Programu integracji* priorytetem będą inne działania edukacyjne: teatry szkolne, koła zainteresowań, zajęcia sportowe, konkursy, olimpiady wiedzy, wycieczki krajoznawcze, warsztaty dla uczniów, organizacja „spotkań

¹⁶ Dane zebrane ze szkół w JST (58 szkół) realizujących *Program integracji*, mają więc charakter danych cząstkowych, ale można uznać, że odzwierciedlają one sytuację.

¹⁷ Informacja Najwyższej Izby Kontroli o wynikach kontroli: Realizacja przez gminy z Województwa Małopolskiego zadań w ramach *Programu integracji społeczności romskiej w Polsce na lata 2014–2020*.

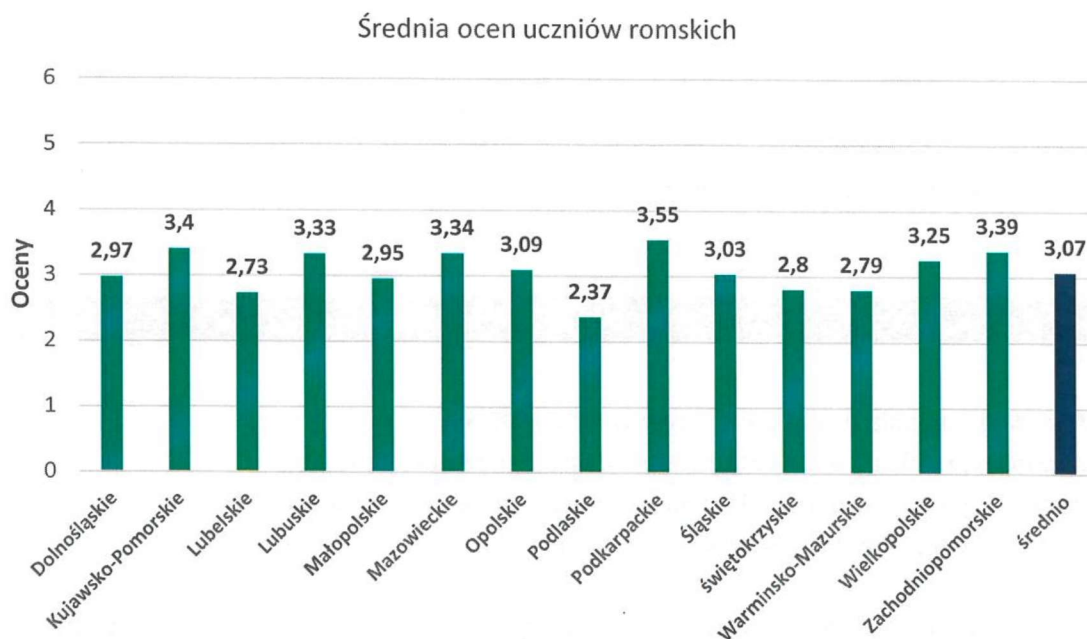
z ciekawym człowiekiem”, „żywych bibliotek”, szkolnych i międzyszkolnych „pikników naukowych”, doradztwa zawodowego itp.

Rys. 19. Frekwencja uczniów romskich

źródło: opr. własne

Rys. 20. Średnia ocen uczniów romskich

źródło: opr. własne

Asystenci Edukacji Romskiej

Asystenci edukacji romskiej są obdarzeni zaufaniem lokalnych społeczności romskich - zapewniają wszechstronną pomoc uczniom romskim w kontaktach ze środowiskiem szkolnym, budują pozytywny

obraz szkoły i korzyści płynących z wykształcenia, zapewniają wsparcie emocjonalne dla uczniów romskich, pomoc nauczycielom i pedagogom w rozpoznaniu potrzeb i ewentualnych problemów poszczególnych uczniów, pomagają i mediują w sytuacjach trudnych i konfliktowych. Do obowiązków asystenta należy również budowa dobrego kontaktu między rodzicami uczniów a szkołą, informowanie rodziców o przebiegu nauki, a także kontrola frekwencji uczniów i postępów w nauce.¹⁸

Asystenci edukacji romskiej, zarówno na poziomie europejskim, jak i w warunkach polskich, okazali się jednym z najbardziej skutecznych narzędzi zmian postaw w środowisku romskim. Z tego względu ta grupa zawodowa wymaga szczególnego wsparcia. Dla podkreślenia szczególnej roli i zasług asystentów edukacji romskiej, MSWiA wraz z MEiN zdecydowały o złożeniu wniosków o odznaczenie medalem Komisji Edukacji Narodowej¹⁹ asystentów edukacji romskiej.

Dotychczas zostali odznaczeni: w 2019 r. - Marlena Krzyżanowska i Tadeusz Bosman Krzyżanowski (Bydgoszcz), w 2020 r. - Rober Bładycz (Kamienna Góra), Magdalena Kwiatkowska (Gliwice) oraz w 2021 r. - Jolanta Kądziołka (Limanowa). Wręczenie odznaczeń odbywa się każdego roku w dniu 14 października, podczas centralnych uroczystości z okazji Dnia Edukacji Narodowej w Warszawie. Wydarzenie – poza wyrazem uznania – stanowi również formę promocji instytucji AER i potrzeb edukacyjnych uczniów romskich wśród nauczycieli. AER okazali się zatem być jednym z najbardziej skutecznych narzędzi zmiany podejścia Romów do instytucji szkoły i edukacji formalnej. Z tego względu asystenci powinni być objęci systematycznymi szkoleniami oraz możliwością bieżącej wymiany informacji z administracją publiczną. Nade wszystko należy doprowadzić do zwiększenia zatrudnienia liczby asystentów w tych JST, gdzie liczba uczniów pochodzenia romskiego jest wysoka oraz poprawy ich wynagrodzenia. Sytuacja, w której jeden asystent obejmuje swoim działaniem grupę ok. 100 uczniów jest nieefektywna, zwłaszcza, że wielu pracujących od wielu lat AER osiąga wiek emerytalny. Aktualnie liczba zatrudnionych AER wynosi 84 osób. Ponadto, niektórzy AER zwracają uwagę, że liczne działania związane z pracą z uczniami romskimi w świetlicach szkolnych zostały im niewłaściwie przypisane, pomimo braku kwalifikacji pedagogicznych czy wiedzy przedmiotowej, np. konieczność pomocy w realizacji dodatkowych zadań wskazanych przez nauczyciela. Należy wyraźnie stosować się do zapisów Załącznika nr 4 do *Programu integracji*.

ZADANIA SYTEMOWE MSWiA

MSWiA realizuje zadania systemowe, w tym w szczególności:

- program stypendialny dla uczniów romskich szczególnie uzdolnionych,
- program stypendialny dla uczniów romskich szkół ponadpodstawowych,
- program stypendialny dla studentów romskich.

W dniu 25 maja 2021 r. ogłoszono nabór na realizację zadań systemowych MSWiA w postaci trzech systemów stypendialnych Ministra SWiA: dla uzdolnionych uczniów pochodzenia romskiego, dla uczniów szkół ponadpodstawowych pochodzenia romskiego oraz dla studentów pochodzenia romskiego. W wyniku postępowania konkursowego wykonawcami tych zadań zostały organizacje romskie: w odniesieniu do stypendiów dla uczniów uzdolnionych - Centrum Doradztwa i Informacji dla

¹⁸ Program integracji społecznej i obywatelskiej Romów w Polsce na lata 2021–2030, Załącznik nr 4, str. 1.

¹⁹ Medal KEN – polskie odznaczenie resortowe nadawane za szczególne zasługi dla oświaty i wychowania przez Ministra Edukacji Narodowej.

Romów w Polsce²⁰, w przypadku dwóch pozostałych systemów stypendialnych – Związek Romów Polskich²¹. W 2021 r. udzielono łącznie w ramach ww. systemów stypendialnych Ministra MSWiA 135 stypendiów.²² Poniżej przedstawiono szczegółowe dane dotyczące liczby udzielonych stypendiów.

Rys. 21. Liczba romskich stypendystów stypendiów Ministra SWiA

Liczba beneficjentów systemów stypendialnych dla uczniów i studentów pochodzenia romskiego											
rodzaj stypendium	lata								razem		
	'04	'05	'06	'07	'08	'09	'10	'11			
dla uczniów uzdolnionych	12	10	13	15	17	14	18	15	327	1 953	
	'12	'13	'14	'15	'16	'17	'18	'19			
	17	25	21	20	21	21	23	22			
	'20	'21	'22	'23	'24	'25	'26	'27			
	18	22									
dla uczniów szkół ponadpodstawowych	'04	'05	'06	'07	'08	'09	'10	'11	685		
	stypendia wprowadzone w 2011 r.										55
	'12	'13	'14	'15	'16	'17	'18	'19			
	56	70	66	51	57	67	53	52			
	'20	'21	'22	'23	'24	'25	'26	'27			
	79	79									
dla studentów	'04	'05	'06	'07	'08	'09	'10	'11	941		
	40	44	51	53	53	80	70	74			
	'12	'13	'14	'15	'16	'17	'18	'19			
	75	72	59	37	34	41	40	42			
	'20	'21	'22	'23	'24	'25	'26	'27			
	42	34									

źródło: opr. własne

Struktura terytorialna pochodzenia uczniów i studentów aplikujących o stypendia przedstawia się następująco:

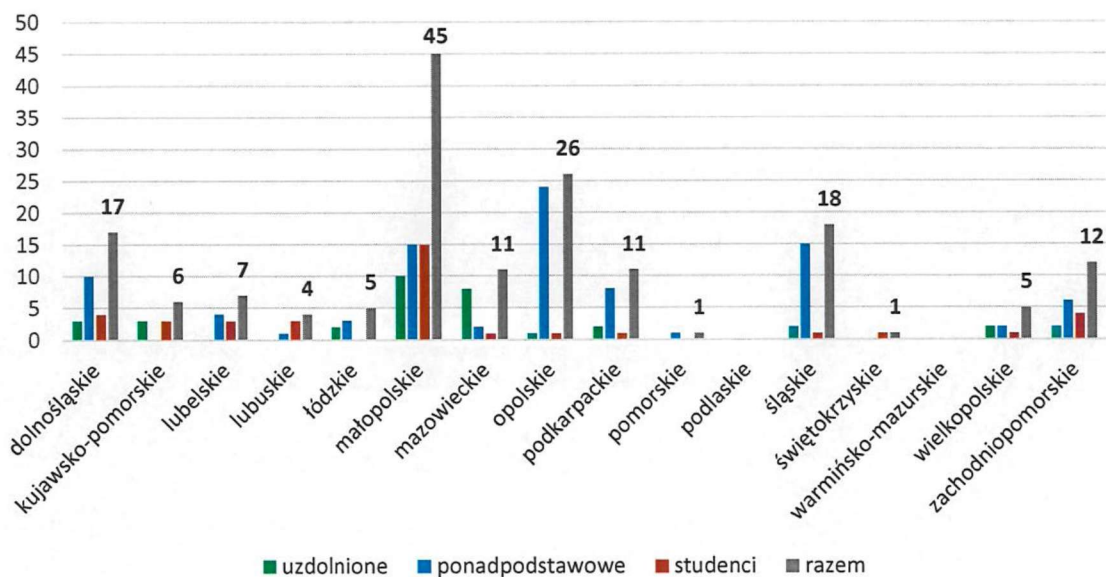
Rys. 22. Liczba stypendystów systemów stypendialnych Ministra SWiA w podziale na województwa

²⁰ <https://romacenter.pl/konkurs-stypendialny-2021/>

²¹ <https://romowie.com/post,24,stypendia.html>

²² łącznie od początku ich funkcjonowania: 1 953.

Liczba stypendystów w województwach w 2021 r.

źródło: opr. własne

Z powyższych danych wynika, że najwięcej osób aplikujących o stypendia pochodzi z woj. małopolskiego (40 os.), następnie z województwa opolskiego (26 os.), śląskiego (18 os.) i dolnośląskiego (17 os.). Dane pokrywają się z liczebnością społeczności romskiej w poszczególnych województwach. Warto zwrócić uwagę na relatywnie wysoką liczbę aplikujących o stypendia uczniów szkół ponadpodstawowych w województwie opolskim (24 osoby) – tu prym wiodą miasta: Głubczyce oraz Kędzierzyn-Koźle (po 8 osób).

Rozkład terytorialny wskazuje również na większy udział uczniów z grupy Bergitka Roma.

Rys. 23. Liczba uczniów i studentów aplikujących po stypendia ministra SWiA w 2021 r. w województwach:

Liczba uczniów/studentów aplikujących po stypendia MSWiA				
województwo	uzdolnione	ponadpodstawowe	studenci	razem
Dolnośląskie	3	10	4	17
Kujawsko-Pomorskie	3	0	3	6
Lubelskie	0	4	3	7
Lubuskie	4	1	3	8
Łódzkie	2	3	0	5
Małopolskie	10	15	15	40
Mazowieckie	8	2	1	11
Opolskie	1	24	1	26
Podkarpackie	2	8	1	11
Pomorskie	0	1	0	1
Podlaskie	0	0	0	0
Śląskie	2	15	1	18
Świętokrzyskie	0	0	1	1

Warmińsko-Mazurskie	0	0	0	0
Wielkopolskie	2	2	1	5
Zachodniopomorskie	2	6	4	12
RAZEM	39	91	38	168

źródło: opr. własne

Należy zauważyć, że liczba aplikujących w 2021 r. o stypendia dla uczniów szkół ponadpodstawowych (91 osób) w żaden sposób nie odzwierciedla liczby uczniów romskich tego etapu szkolnego (por. rys. 17). Powyższy stan rzeczy może wskazywać, że albo zainteresowanie programem stypendialnym jest niewielkie, albo – co bardziej prawdopodobne – że informacja o możliwości otrzymania stypendium nie dociera do potencjalnych zainteresowanych – mimo funkcjonowania tego systemu od 2011 r., przekazywania informacji do Pełnomocników, kuratoriów oświaty i asystentów edukacji romskiej oraz publikowania ogłoszeń w prasie romskiej i na stronach administratora systemu stypendialnego. Wydaje się, że pole do działania w tym zakresie pozostaje dla organizacji romskich, Pełnomocników, asystentów edukacji romskiej oraz dyrektorów szkół.

Stypendia dla uczniów uzdolnionych

Zadanie jest realizowane od 2004 r.

Rys. 24. Stypendia Ministra SWiA dla uczniów uzdolnionych pochodzenia romskiego

Stypendia dla uczniów uzdolnionych w 2021 r.					
liczba złożonych aplikacji			liczba przyznanych stypendiów		
ogółem	K	M	ogółem	K	M
39	17	22	22	10	12

źródło: opr. własne

Dominują stypendia za osiągnięcia sportowe (10 osób), taniec (5 osób), muzykę i sztuki plastyczne (po 4 osoby), śpiew (3 osoby). Najmniejszym powadzeniem cieszą się nauki ścisłe oraz humanistyczne (po 1 osobie). Niestety, taki rozkład stypendiów wskazuje na to, że wciąż najbardziej popularnym zainteresowaniem uczniów romskich pozostaje muzyka i śpiew. Zainteresowaniem sportem jest pozytywną przesłanką, natomiast brak większej liczby stypendystów z obszaru innych dziedzin nauki, pokazuje, że uczniowie romscy nadal nie czerpią z edukacji szkolnej wszystkich możliwych korzyści.

Stypendia dla uczniów szkół ponadpodstawowych

Zadanie jest realizowane od 2011 r.

Średnia ocen stypendystów – uczniów szkół ponadpodstawowych - wynosi 3,75 i jest wyższa niż średnia ocen uczniów szkół podstawowych. Średnia frekwencja uczniów kształtuje się na poziomie 82,3% i również jest zdecydowanie wyższa niż frekwencja dzieci i młodzieży uczęszczających do szkół podstawowych (z tego 3 osoby mają frekwencję na poziomie 100 %; 26 osób - powyżej 90%, 21 osób - między 80% a 89,9%).

Rys. 25. Stypendia Ministra SWiA dla uczniów szkół ponadpodstawowych pochodzenia romskiego.

Liczba złożonych aplikacji na stypendia dla uczniów szkół ponadpodstawowych w 2021 r.										
ogółem	K	M	10-19 lat		20-29 lat		30-39 lat		40+	
			K	M	K	M	K	M	K	M
91	54	37	43	26	10	11	1	0	0	0
Liczba przyznanych stypendiów										
ogółem	K	M	10-19 lat		20-29 lat		30-39 lat		40+	
			K	M	K	M	K	M	K	M
79	48	31	37	23	10	8	1	0	0	0
Liczba stypendystów w podziale na typ szkoły i płeć										
szkoły branżowe		licea ogólnokształcące				technika		szkoły policealne/pomaturalne		
K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	
10	6	15	15	20	10	3			0	
16		30				30		3		
79										

źródło: opr. własne

Z przedstawionych danych wynika, że wśród stypendystów dominują uczennice, co potwierdza obserwacje o większej aktywności kobiet romskich i ich większej motywacji do zmiany sytuacji życiowej poprzez podniesienie poziomu edukacji. Wśród aplikujących kobiety stanowiły 59,3 %, mężczyźni - 40,6 %, zaś wśród osób, które uzyskały stypendium kobiety to 61%, mężczyźni – 39 %.

Wśród stypendystów: w szkołach branżowych uczy się 16 uczniów i występuje przewaga chłopców, w liceach – uczy się 30 osób i utrzymuje się równowaga między reprezentacją dziewcząt i chłopców, w technikach uczy się 30 osób i występuje przewaga dziewcząt. Liczba stypendystów w liceach ogólnokształcących i technikach jest taka sama (po 30 os.) i przewyższa liczbę uczniów w szkołach branżowych (26). Można zatem uznać, że dominuje typ kształcenia prozawodowego, co jest pozytywną przesłanką w kontekście zwiększenia szans młodego pokolenia Romów na samodzielność ekonomiczną w przyszłości.

Stypendia dla studentów pochodzenia romskiego

Zadanie jest realizowane od 2004 r.

Rys. 26. Stypendia Ministra SWiA dla studentów w podziale na płeć, grupy wiekowe i rodzaj studiów.

Liczba złożonych aplikacji na stypendia dla studentów pochodzenia romskiego w 2021 r.										
ogółem	K	M	10-19 lat		20-29 lat		30-39 lat		40+	
			K	M	K	M	K	M	K	M
38	27	11	1	0	18	10	6	0	2	1
Liczba przyznanych stypendiów										
ogółem	K	M	10-19 lat		20-29 lat		30-39 lat		40+	
			K	M	K	M	K	M	K	M
34	24	10	0	0	16	9	6	0	2	1
Liczba stypendystów w podziale na typ uczelni i płeć										
publiczna					niepubliczna					
K		M			K			M		
11		6			13			4		

Liczba stypendystów w podziale na rodzaj studiów							
licencjackie		magisterskie		doktoranckie		podyplomowe	
K	M	K	M	K	M	K	M
11	7	9	2	2	0	2	1
18		11		2		3	
34							

źródło: opr. własne

Należy zauważyć, że od 2014 r. utrzymuje się tendencja zniżkowa w liczbie aplikujących o stypendia dla studentów (por. Rys. 21, str. 19); utrzymuje się również równowaga w wyborze między uczelniami publicznymi i niepublicznymi (po 17 osób), a także między studentami w systemie studiów dziennych i zaocznych (również po 17 osób).

Studia podyplomowe dotyczące społeczności romskiej wraz z system stypendialnym dla słuchaczy

Zadanie systemowe pn. studia podyplomowe dotyczące społeczności romskiej wraz z system stypendialnym dla słuchaczy nie zostało zrealizowane w 2021 r. ze względu na kalendarz przyjęcia *Programu integracji*, uniemożliwiający przygotowanie 2-semesteralnego programu studiów i nabór słuchaczy.

ZADANIA SYSTEMOWE Ministerstwa Edukacji i Nauki

Zgodnie z założeniami²³ *Programu integracji* MEiN realizuje następujące zadania systemowe:

- dofinansowanie wniosków edukacyjnych złożonych do urzędów wojewódzkich (np. na dofinansowanie szkolnej działalności integracyjno-edukacyjnej, w tym świetlic dla dzieci i młodzieży w postaci m.in.: warsztatów, imprez tematyczne promujących wielokulturowość i równe traktowanie itp.; wyprawek – zakupu podręczników dla uczniów szkół ponadpodstawowych itp.), wycieczek integracyjno-edukacyjnych, wypoczynku dzieci i młodzieży, działań promujących szkolnictwo branżowe wśród młodzieży pochodzenia romskiego itp.);
- współpraca merytoryczna z MSWiA dotycząca problemu diagnozowania uczniów romskich i rozpoznawania ich szczególnych potrzeb edukacyjnych w celu zmniejszenia odsetka uczniów romskich w systemie szkolnictwa specjalnego, w ramach ustawowych zadań;
- współpraca merytoryczna z MSWiA dotycząca doskonalenia nauczycieli i pedagogów w odniesieniu do uczniów romskich, jako uczniów dwujęzycznych i dwukulturowych, w ramach ustawowych zadań;
- wspomaganie MSWiA w zakresie programu doskonalenia zawodowego AER i nauczycieli wspomagających edukację uczniów romskich.

W roku 2021 finansowaniem z części 30. budżetu (oświata i wychowanie) objęte były najczęściej następujące zadania: zakup podręczników i wyprawek szkolnych (dla uczniów szkół ponadpodstawowych), opłacenie ubezpieczeń od następstw nieszczęśliwych wypadków, zakup odzieży sportowej, zakup materiałów dydaktycznych i biurowych, wycieczki integracyjne, krajoznawcze; ponadto: wydanie książki *Romskie bajki mojego dzieciństwa*, autorstwa Vanessy Merstein, warsztaty

²³ Program integracji społecznej i obywatelskiej Romów w Polsce na lata 2021–2030, str. 56.

zawodowe dla dorosłych, konkurs recytatorski poświęcony poezji Papuszy, budowę pomnika martyrologii Romów na cmentarzu w Kędzierzynie-Koźlu, cykl lekcji (e-learning) dotyczący historii i tradycji Romów w Polsce oraz wystawę *Romowie – historia i kultura*.

Ośrodek Rozwoju Edukacji włączył problematykę edukacji romskiej do planu pracy na rok szkolny 2021/2022; zrealizowano m.in. szkolenie dla kadry pedagogicznej szkół dotyczące edukacji mniejszości narodowych i etnicznych, w tym mniejszości romskiej.

Liczba uczniów romskich - dane Systemu Informacji Oświatowej

Rys. 27. MEiN - dane SIO dotyczące uczniów romskich i wysokości zwiększonej subwencji oświatowej w 2021 i 2022 r.

Program integracji - dane SIO i wysokość zwiększonej subwencji oświatowej ²⁴					
		2021		2022	
l.p.	województwo	l. uczniów romskich w SIO st. na 30/09/2020	wys. zwiększonej subwencji oświatowej	l. uczniów romskich w SIO st. 30/09/21	wys. zwiększonej subwencji oświatowej
1.	Dolnośląskie	325	2 521 269,40 zł	356	2 768 115,11 zł
2.	Kujawsko-Pomorskie	79	635 737,93 zł	45	360 957,27 zł
3.	Lubelskie	128	1 019 640,05 zł	123	983 762,69 zł
4.	Lubuskie	3	23 961,17 zł	27	211 994,50 zł
5.	Łódzkie	15	122 333,15 zł	13	104 646,51 zł
6.	Małopolskie	376	3 114 706,46 zł	466	3 812 970,90 zł
7.	Mazowieckie	52	402 670,99 zł	46	358 097,80 zł
8.	Opolskie	155	1 272 203,14 zł	149	1 226 524,88 zł
9.	Podkarpackie	75	624 814,30 zł	68	563 486,10 zł
10.	Podlaskie	24	195 801,67 zł	18	147 313,39 zł
11.	Pomorskie	0	- zł	0	- zł
12.	Śląskie	318	2 528 491,68 zł	318	2 530 326,69 zł
13.	Świętokrzyskie	6	50 204,77 zł	3	25 006,75 zł
14.	Warmińsko-Mazurskie	68	532 856,68 zł	57	448 773,48 zł
15.	Wielkopolskie	41	309 242,42 zł	43	325 361,40 zł
16.	Zachodnio-pomorskie	55	431 362,47 zł	55	430 971,29 zł
RAZEM		1 720	13 785 296,27 zł	1 787	14 298 308,78 zł

Według danych MEiN (stan bazy SIO na 31 marca 2022 r.) w 2021 r. zgłoszono do SIO 1 806 uczniów pochodzenia romskiego: 1 580 uczniów w szkole podstawowej, 63 uczniów w szkołach ponadpodstawowych i 163 dzieci – wychowanie przedszkolne.

²⁴ Liczba uczniów, dla których została naliczona subwencja różni się od całkowitej liczby uczniów romskich. Wynika to z założeń przyjętych do wyliczenia subwencji, m.in. nie liczy się uczniów w oddziałach przedszkolnych oraz cudzoziemców.

W szkołach specjalnych w 2021 r. zgłoszono do SIO 152 uczniów romskich (co stanowi 7,7% wszystkich uczniów pochodzenia romskiego zgłoszonych do SIO): 124 uczniów w uczniach w szkole podstawowej, 23 uczniów w szkołach ponadpodstawowych oraz 5 uczniów - wychowanie przedszkolne.

Szczegółowa tabela powyższych danych MEiN z systemu SIO w podziale na typy szkół i województwa znajduje się w *Załączniku nr 1*²⁵.

Analiza danych SIO z lat poprzednich wyraźnie wskazuje tendencję spadkową w zakresie zgłaszania przez dyrektorów szkół i placówek uczniów romskich do SIO (por. *Rys. 18*, str. 16), co powinno stać się przedmiotem analizy i podjęcia adekwatnych działań w kolejnych latach.

Jednym ze znaczących problemów edukacyjnych społeczności romskiej jest stosunkowo duży odsetek uczniów w systemie szkolnictwa specjalnego. Wynika to z kilku przyczyn: „tradycji rodzinnej” (wielu uczniów uczęszcza do szkół specjalnych, w których uczyło się rodzeństwo, bądź rodzice), z niekorzystania przez rodziców dzieci z orzeczeniem z możliwości kształcenia specjalnego (orzeczenia o niepełnosprawności w stopniu lekkim stanowią zdecydowaną większość w przypadku tych dzieci), z prawa do umieszczania dzieci w placówkach masowych, które zobowiązane są dostosować naukę do wymogów zawartych w orzeczeniu. Pośród przyczyn można też wskazać niewystarczające przygotowanie poradni psychologiczno-pedagogicznych do pracy z dziećmi dwujęzycznymi i dwukulturowymi i stosowaniem testów werbalnych. Ostatniemu z wymienionych czynników zaradziło rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 września 2017 r. w sprawie orzeczeń i opinii wydawanych przez zespoły orzekające działające w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych (Dz.U. poz. 1743), które stanowi, że w przypadku wydania orzeczeń dotyczących dzieci i uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych, należy uwzględnić ich odmienną językową i kulturową, a w badaniach diagnostycznych należy stosować narzędzia diagnostyczne dostosowane do możliwości językowych uczniów, w tym testy niewerbalne oraz nieobciążone kulturowo. Ponadto w posiedzeniach zespołu orzekającego, z głosem doradczym i za zgodą rodziców dziecka, może uczestniczyć AER.

Podejmowane działania pozwoliły ograniczyć analizowane zjawisko z poziomu ok. 17% (dane z 2012 r.) do ok. 10%²⁶), niemniej pozostają jednym z ważnych celów niniejszej strategii: zredukowanie zjawiska do poziomu porównywalnego z danymi dla ogółu (ok. 3,5%²⁷). Dane zebrane w 2012 r. wskazały, iż wskazana średnia jest rezultatem wysokiego odsetka uczniów romskich w trzech województwach: opolskim (39%), śląskim (34%) oraz małopolskim (30%). Najnowsze dostępne dane SIO wskazują, że odsetek uczniów romskich w szkołach specjalnych w 2021 r. wyniósł 7,7%. Niemniej, można sądzić, że wynik może być efektem niezgłaszania uczniów romskich szkół specjalnych do SIO, co wyraźnie widać w przypadku woj. małopolskiego (*Załącznik nr 1*). Fakt ten może również tłumaczyć zmniejszającą się liczbę uczniów romskich w SIO.

²⁵Należy odnotować pewne rozbieżności między danymi otrzymanymi przez Pełnomocników z JST we wnioskach aplikacyjnych do *Programu integracji* a danymi przekazanymi przez MEiN, które należy traktować jako oficjalne. Nie zmienia to faktu, że dane z SIO nie odzwierciedlają rzeczywistej liczby uczniów romskich, a jedynie liczbę uczniów, dla których szkoły organizują dodatkowe zadania edukacyjne.

²⁶ Niepokojącym wyjątkiem od utrzymującego się w latach 2015–2018 trendu na poziomie ok. 10% jest znacząco większy odsetek uczniów romskich w szkołach specjalnych w 2019 r., co wymaga odrębnej analizy.

²⁷ Dane za 2019 r.: na ogólną liczbę 6 024 875 uczniów w Polsce w przedszkolach i szkołach, 212 486 uczniów miało orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, co stanowi 3,5% ogólnej liczby uczniów.

Szkolenia Asystentów Edukacji Romskiej

Postulat systematycznego szkolenia AER był wielokrotnie podnoszony i przez samych asystentów, i przez członków Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu RP, wobec czego - wychodząc naprzeciw tym oczekiwaniom – stosowny zapis znalazł się w tekście Programu integracji.

Szkolenia przybierają dwojake formy: mogą być realizowane w ramach środków z rezerwy celowej przez MSWiA – w 2021 r. szkolnie takie nie zostało zorganizowane z powodu sytuacji pandemicznej.

Szkolenia AER zostało wpisane w zakres obowiązków Wojewodów jako podmiotów uczestniczących w realizacji *Programu integracji*. W ramach prac nad przygotowaniem *Programu integracji* na lata 2021-2030 DWRMNIe przeprowadził kwerendę wśród AER, dotyczącą potrzeb szkoleniowych. Katalog zgłoszonych potrzeb szkoleniowych ma formę otwartą i będzie uzupełniany w kolejnych latach, zgodnie z pojawiającymi się potrzebami. Dla zestandaryzowania i ujednoczenia wiedzy wśród asystentów zdecydowano, że szkolenia te będą realizować m. in. tematy wskazane przez AER we wszystkich województwach, przy czym nie wyklucza to wzbogacenia programu szkolenia przez poszczególnych Pełnomocników wojewodów o zagadnienia istotne lokalnie. Ponadto, częścią szkolenia ma być wymianą bieżących informacji między Pełnomocnikami (lub zaproszonymi przez nich ekspertami) a asystentami edukacji romskiej, dotycząca spraw bieżących.

Tematyka szkoleń w 2021 r. obejmowała następującą problematykę:

Szkolenie nr 1: Program integracji i rola asystentów edukacji romskiej

- założeń nowego *Programu integracji*,
- roli AER w nowym *Programie integracji*,
- mechanizmu zwiększonej subwencji oświatowej oraz SIO w kontekście uczniów romskich.

AER otrzymali materiały, przygotowane na potrzeby szkolenia przez DWRMNIe oraz stosowne akty prawne²⁸.

Szkolenie nr 2: Profilaktyka uzależnień od substancji psychoaktywnych

1. Substancje psychoaktywne (środki odurzające, substancje psychotropowe, nowe substancje psychoaktywne, tzw. dopalacze) – fakty i mity, uregulowania prawne, charakterystyka najpopularniejszych, sposoby przyjmowania, konsekwencje zażywania.
2. Grupy ryzyka i ich podatności na zagrożenia związane z zażywaniem substancji psychoaktywnych.

²⁸ Były to: *Program integracji społecznej i obywatelskiej Romów w Polsce na lata 2021-2030* wraz z Załącznikiem nr 4: *Ramowy zakres działań asystenta edukacji romskiej i nauczyciela wspomagającego edukację dzieci romskich*, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym, Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 sierpnia 2014 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania, Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 18 grudnia 2020 r. w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2021.

3. Mechanizm uzależnienia od środków psychoaktywnych – inicjacja, eksperymentowanie, uzależnienie.
4. Rozpoznawanie reakcji i zachowań osób zażywających substancje psychoaktywne; postępowanie z osobami odurzonymi substancjami psychoaktywnymi (w tym postępowanie z ujawnionymi substancjami).
5. Edukacja i profilaktyka – istota, cel przeciwdziałania m.in. poprzez spotkania edukacyjne, w których wykorzystywane są tzw. walizki edukacyjne, wyposażone w imitację środków psychoaktywnych i przyrządów służących do ich ukrycia oraz zażywania, a także plansze edukacyjne, narkoogole etc.

Program szkolenia dotyczącego substancji psychoaktywnych został przygotowany przez Komendę Wojewódzka Policji w Krakowie i na tej podstawie przeprowadzony przez funkcjonariuszy Policji w poszczególnych województwach. Potrzeba takiego szkolenia wynika z faktu, że problem uzależnienia od substancji psychoaktywnych istnieje również w społeczności romskiej, choć jego skala pozostaje nierozpoznana. W tradycji romskiej używanie substancji psychoaktywnych jest zabronione i problem jest ukrywany; ponadto, rodzice romscy często nie wiedzą, jak rozpoznać symptomy uzależnienia i w jaki sposób szukać skutecznej pomocy. Z tego względu asystenci edukacji romskiej powinni mieć podstawową wiedzę w tym zakresie.

Spotkania z jednostkami samorządu terytorialnego

Należy zaznaczyć, że istotą spotkań Pełnomocników z przedstawicielami JST nie jest omówienie zasad naboru do *Programu integracji* na kolejny rok, ale omówienie pojawiających się problemów i aktywizowanie JST do realizacji działań poprawiających sytuację, przede wszystkim edukacyjną, lokalnych społeczności romskich, realizację obowiązku szkolnego i obowiązku nauki, sytuację AER, wykorzystanie zwiększonej subwencji oświatowej etc., a także aktywizowanie JST niebiorących udziału w Programie integracji, a zamieszkałych przez społeczność romską.

MIESZKALNICTWO

Program integracji skupia się przede wszystkim na szybkiej poprawie warunków mieszkaniowych w tych miejscowościach, gdzie problem mieszkaniowy zagraża życiu lub zdrowiu. Jego celem jest poprawa warunków mieszkaniowych Romów znajdujących się w najtrudniejszych warunkach lokalowych. Zadania remontowe – dla uniknięcia lokalnych napięć – co do zasady powinny mieć charakter integracyjny, a więc obejmujący w jakiejś części także sąsiadów nienależących do mniejszości. Wsparciem powinny być objęte przede wszystkim rodziny pozostające w najtrudniejszych warunkach lokalowych, charakteryzujące się gotowością do integracji i realizacją obowiązków obywatelskich (np. obowiązku szkolnego przez dzieci, regulowania należności lokalowych), gdzie aktywny zawodowo jest choć jeden członek rodziny. Tego rodzaju warunkowanie pomocy pozwala podkreślić, że promuje się postawy aktywności i samodzielności w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych. Należy pamiętać, że świadczenie pomocy osobom nieaktywnym może wiązać się z wzrostem napięcia w środowisku lokalnym i potęgować postawy roszczeniowe.

Łącznie w tej dziedzinie w 2021 r. zrealizowano 33 zadania o wartości **2 491 312 zł**. Ich wykonawcami były jednostki samorządu terytorialnego a beneficjentami zadań - 553 osoby (w tym 302 kobiety i 251 mężczyzn) w 121 gospodarstwach domowych.

Najwięcej zadań realizuje JST z województwa małopolskiego (11 zadań), co znajduje odzwierciedlenie w liczbie beneficjentów (237), drugie w kolejności pod względem liczby projektów jest województwo opolskie (5 zadań, 88 beneficjentów), następnie śląskie (2/45) i zachodniopomorskie (5/43).

Z poniższych danych wynika, że średnio na jedno gospodarstwo domowe wydano kwotę **20 321 zł**, zaś na jednego beneficjenta zadań – kwotę **4 446,40 zł**.

Rys. 28. Liczba zadań, beneficjentów i wysokość środków na mieszkalnictwo w podziale na województwa

WOJEWÓDZTWO	MIESZKALNICTWO cz. 83				JST		razem kwota cz. 83 i jst
	I. zadań	I. beneficjentów zadań	I. gospodarstw objętych zadaniami	wydatkowane środki	wkład jst	% udział jst w kosztach	
Dolnośląskie	4	22	7	240 316,55 zł	46 642,95 zł	19,41%	286 959,50 zł
Kujawsko-pomorskie	0	0	0	- zł	- zł	0,00%	- zł
Lubelskie	1	77	16	193 725,00 zł	21 525,00 zł	11,11%	215 250,00 zł
Lubuskie	1	5	1	8 000,00 zł	2 000,00 zł	25,00%	10 000,00 zł
Łódzkie	0	0	0	- zł	- zł	0,00%	- zł
Małopolskie	11	237	42	964 494,94 zł	29 818,32 zł	3,09%	994 313,26 zł
Mazowieckie	0	0	0	- zł	- zł	0,00%	- zł
Opolskie	5	88	24	291 362,00 zł	161 156,31 zł	55,31%	452 518,31 zł
Podkarpackie	2	32	4	71 249,15 zł	13 750,00 zł	19,30%	84 999,15 zł
Podlaskie	1	3	1	66 095,00 zł	404,95 zł	0,61%	66 499,95 zł
Pomorskie							- zł
Śląskie	2	45	12	406 399,92 zł	95 463,78 zł	23,49%	501 863,70 zł
Świętokrzyskie	1	1	1	6 000,00 zł	3 600,00 zł	60,00%	9 600,00 zł
Warmińsko-Mazurskie	0	0	0	- zł	- zł	0,00%	- zł
Wielkopolskie	0	0	0	- zł	- zł	0,00%	- zł
Zachodniopomorskie	5	43	13	211 219,00 zł	18 992,31 zł	8,99%	230 211,31 zł
	33	553	121	2 458 861,56 zł	393 353,62 zł		2 852 215,18 zł

źródło: opr. własne

Szacunkowe dane statystyczne, zgłoszone we wnioskach aplikacyjnych 2021 r. przez JST wskazują, że na ich terenie znajduje się co najmniej 2 584 gospodarstw domowych Romów, z czego 702 gospodarstwa (27,17%) obciążonych jest zadłużeniem mieszkaniowym.

Struktura zadań wskazuje na skoncentrowaniu JST na remoncie komunalnej substancji mieszkaniowej. Zaledwie dwie JST (Kowary oraz Głubczyce) zrealizowały w 2021 r. w ramach dziedziny interwencji *Innowacyjne projekty integracyjne* zadanie typu: „praca za dług”, co pozwoliłoby rodzinom romskim zredukować zadłużenie, a JST odzyskać zadłużenie oraz zaktywizować zawodowo osoby zadłużone, należące do społeczności romskiej.

Jednostki samorządu terytorialnego zadeklarowały udział w finansowaniu w łącznej wysokości 393 353,62 zł.

Przedstawiony poniżej udział poszczególnych grup wiekowych beneficjentów zadań z dziedziny interwencji *Mieszkalnictwo* wskazuje, że główną grupą beneficjentów są dzieci do 9 roku życia (112 osób) oraz osoby powyżej 50 roku życia (111 osób).

Rys. 29. Liczba beneficjentów zadań w podziale na grupy wiekowe.

źródło: opr. własne

Innowacyjne projekty integracyjne

Ta dziedzina interwencji przewiduje wsparcie uczestników *Programu Integracji* poprzez zadania o charakterze innowacyjnym, wykraczającym poza dziedzinę edukacji i mieszkalnictwa, a służące osiągnięciu celu *Programu Integracji* i lepszej koordynacji działań, zwłaszcza na poziomie lokalnym.

Projekty w tej dziedzinie mogą obejmować sprawdzone w poprzednich edycjach działania, np.: zatrudnienie asystentów środowiskowych, zatrudnienie osób pochodzenia romskiego (lub osób z otoczenia romskiego) przez spółdzielnie socjalne, mediację, projekty typu „praca za zadłużenie czynszowe” itd.

łącznie zrealizowano 33 zadania (tj. 13,6% wszystkich zadań) o wartości 1 337 222 zł (tj. 12,5% wszystkich środków finansowych).

Wykonawcami 19 zadań (58%) były JST, 14 zadań (42%) – organizacje pozarządowe, w tym 9 zadań (27%) – organizacje romskie. Beneficjentami tych zadań było 1 360 osób (w tym 1 764 kobiety i 596 mężczyzn).

Realizowane działania obejmowały m.in. projekty z zakresu zdrowia, aktywizacji zawodowej, pracy za zadłużenie mieszkaniowe, zatrudnienie asystenta, zatrudnienie pielęgniarki środowiskowej, aktywizację kobiet etc.

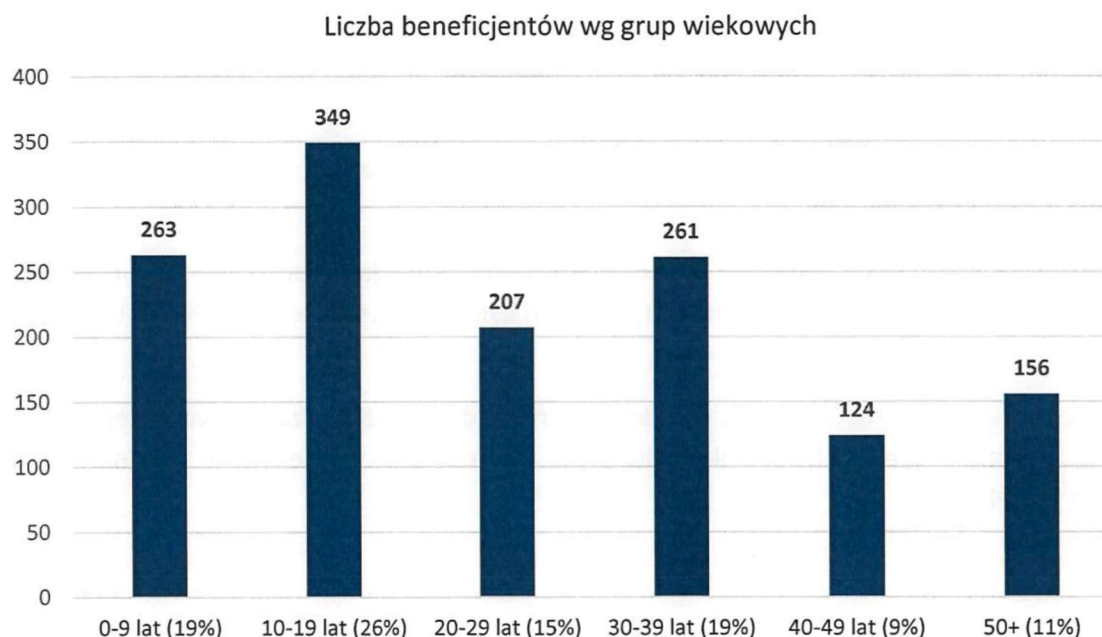
Rys. 30. Liczba zadań, beneficjentów oraz wysokość środków z zakresu Innowacyjne projekty integracyjne w podziale na województwa

INNOWACYJNE PROJEKTY INTEGRACYJNE						
WOJEWÓDZTWO	CZ. 83			JST		razem kwota cz. 83 i jst
	l. zadań	l. beneficjentów zadań	wydatkowane środki	wkład jst	% udział jst w kosztach	
Dolnośląskie	2	164	56 283,00 zł	3 430,22 zł	6,09%	59 713,22 zł
Kujawsko-pomorskie	1	1	- zł	- zł	0,00%	- zł
Lubelskie	0	0	- zł	- zł	0,00%	- zł
Lubuskie	0	0	- zł	- zł	0,00%	- zł
Łódzkie	1	6	32 450,00 zł	- zł	0,00%	32 450,00 zł
Małopolskie	14	687	900 958,78 zł	273 184,50 zł	30,32%	1 174 143,28 zł
Mazowieckie	1	1	9 000,00 zł	- zł	0,00%	9 000,00 zł
Opolskie	1	23	59 925,00 zł	10 192,39 zł	17,01%	70 117,39 zł
Podkarpackie	0	0	- zł	- zł	0,00%	- zł
Podlaskie	0	0	- zł	- zł	0,00%	- zł
Pomorskie						
Śląskie	3	40	35 030,66 zł	7 134,00 zł	20,37%	42 164,66 zł
Świętokrzyskie	0	0	- zł	- zł	0,00%	- zł
Warmińsko-Mazurskie	6	139	206 984,41 zł	21 641,00 zł	10,46%	228 625,41 zł
Wielkopolskie	2	286	17 300,00 zł	- zł	0,00%	17 300,00 zł
Zachodniopomorskie	2	13	51 740,00 zł	- zł	0,00%	51 740,00 zł
	33	1360	1 369 671,85 zł	315 582,11 zł		1 685 253,96 zł

źródło: opr. własne

Przedstawiony poniżej udział poszczególnych grup wiekowych beneficjentów tych zadań wskazuje, że główną grupą – podobnie jak w przypadku zadań edukacyjnych – są dzieci i młodzież w wieku między 10 a 19 rokiem życia, następnie najmłodsze dzieci (do 9 roku życia) oraz grupa wiekowa 30-39 lat.

Rys. 31. Liczba beneficjentów zadań w podziale na grupy wiekowe

Pełnomocnik Rządu do Spraw Równego Traktowania każdego roku podejmuje szereg działań zmierzających do ograniczenia zjawiska nierównego traktowania ze względu na każdą z cech prawnie chronionych. Ważną część działalności Pełnomocnika stanowi kwestia sytuacji mniejszości narodowych, etnicznych oraz osób posługujących się językiem regionalnym. Biuro Pełnomocnika na bieżąco śledzi sprawy leżące w gestii Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, a także udziela odpowiednich informacji Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu RP.

Jednym z priorytetowych działań Pełnomocnika jest *Krajowy Program Działań na rzecz Równego Traktowania na lata 2022-2030*. Obecnie trwają prace zmierzające do jego przyjęcia. W projekcie *Programu*, wśród działań na rzecz równego traktowania adresowanych do osób narażonych na dyskryminację ze względu na pochodzenie lub narodowość, zaplanowano m.in.:

- zwiększenie wiedzy na temat stereotypów, uprzedzeń i dyskryminacji oraz możliwości przeciwdziałania tym zjawiskom, m.in. cykle szkoleń, mające na celu uwrażliwienie na zjawisko dyskryminacji, jak również konferencje z przedstawicielami mniejszości narodowych i etnicznych;
- realizację kampanii społecznych mających na celu przeciwdziałanie dyskryminacji i kształtowanie tolerancji poprzez prowadzenie kampanii w mediach tradycyjnych i społecznościowych oraz na stronie internetowej na temat problemów związanych z dyskryminacją i uprzedzeniami;
- działania na rzecz przeciwdziałania i poprawy efektywnego ścigania przestępstw z nienawiści, m.in. działania o charakterze prewencyjnym oraz mające na celu poprawę jakości obsługi osób zgłaszających przestępstwa z nienawiści;
- promowanie języka opartego na szacunku i faktach w celu ograniczenia szerzenia się mowy nienawiści;
- przeprowadzenie badań społecznych dot. zjawiska mowy nienawiści;
- utworzenie Zespołu przy Pełnomocniku Rządu do spraw Równego Traktowania, który będzie monitorował język debaty publicznej i w życiu społecznym pod kątem mowy nienawiści;
- współpraca przy realizacji *Programu integracji społecznej i obywatelskiej Romów w Polsce na lata 2021-2030*.

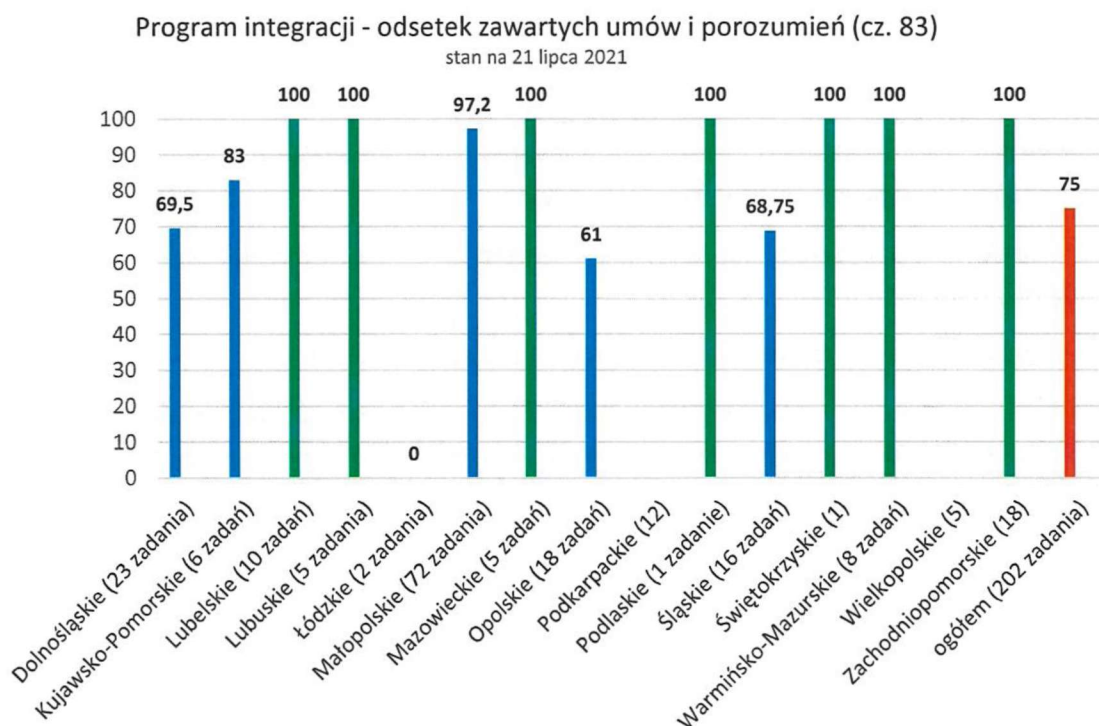
W 2021 r. trwały prace na przygotowaniu pilotażowego programu dla uczniów ostatnich klas szkół podstawowych i szkół ponadpodstawowych z Warszawy z udziałem mniejszości narodowych i etnicznych obecnych w Warszawie. Celem programu jest zapoznanie uczniów z historią i kulturą mniejszości, co pozytywnie wpłynie na ich wiedzę ogólną i na zmniejszenie ewentualnych uprzedzeń, wynikających najczęściej z niewiedzy.

W 2021 roku do Biura Pełnomocnika nie wpłynęły żadne prośby o interwencję ze strony społeczności romskiej.

Decyzja o podziale środków rezerwy została zatwierdzona przez Ministra SWiA w dniu 30 kwietnia 2021 r. Wnioski urzędów wojewódzkich o uruchomienie środków rezerwy trafiły do systemu TREZOR²⁹ w dniu 21 maja 2021 r. (województwa: śląskie, wielkopolskie, mazowieckie, kujawsko-pomorskie, lubuskie, zachodniopomorskie, podkarpackie, warmińsko-mazurskie, lubelskie, świętokrzyskie, podlaskie, łódzkie, małopolskie), w dniu 2 czerwca 2021 (woj. dolnośląskie) i w dniu 22 czerwca (województwo opolskie). Proces podpisywania umów i porozumień rozpoczyna się po przekazaniu środków przez Ministerstwo Finansów.

DWRMNIE monitorował proces podpisywania umów z beneficjentami. Na dzień 21 czerwca 2021 r. zawarto ok. 75 % umów/porozumień: w 7 województwach wszystkie umowy zostały zawarte (woj.: lubelskie, lubuskie, mazowieckie, podlaskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie i zachodniopomorskie). Należy wziąć pod uwagę, że rok 2021 był pierwszym rokiem funkcjonowania nowego *Programu integracji*, zatem kalendarz działań mógł być nieadekwatny w stosunku do poprzednich lat. Niemniej jednak proces podpisywania umów i porozumień wymaga usprawnienia, zwłaszcza w odniesieniu do zadań całorocznych, realizowanych przez organizacje pozarządowe.

Rys. 32. Odsetek umów i porozumień zawartych przez urzędu wojewódzkie do dnia 21 lipca 2021 r.

źródło: opr. własne

²⁹ Informatyczny System Obsługi Budżetu Państwa TREZOR

Polska Policja od wielu lat prowadzi aktywną politykę uwrażliwiania m.in.: funkcjonariuszy na prawa człowieka, organizuje liczne szkolenia dotyczące tej problematyki (lub uczestniczy w nich), a ustanowieni w Policji pełnomocnicy ds. ochrony praw człowieka współpracują z pełnomocnikami wojewodów. Komenda Główna Policji prowadzi również działania, w tym szkoleniowe, mające na celu zwiększanie skuteczności ścigania przestępstw z nienawiści popełnianych na tle m.in. różnic narodowościowych, etnicznych i rasowych.³⁰

Zainteresowanie Policji problematyką romską ma dwa wymiary: zapewniania bezpieczeństwa, w tym poczucia bezpieczeństwa w kontekście tzw. przestępstw z nienawiści z uwagi na zróżnicowane pochodzenie etniczne, a przez to funkcjonowanie w odmiennych kanonach społeczno-kulturowych oraz prewencji i profilaktyki w zakresie mogących pojawiać się patologii w kontekście popełniania przestępstw, przestępczych zaburzeń w funkcjonowaniu rodziny, w tym także profilaktyki antyalkoholowej i antynarkotykowej.

Zgromadzony z większości jednostek Policji materiał nie wykazał, aby społeczność romska była grupą, która w 2021 roku w sposób szczególny wymagała szerokiego zaangażowania.

W kontekście społeczności romskiej należy wskazać przede wszystkim wieloletnią współpracę i robocze kontakty między Pełnomocnikami Komendantów Wojewódzkich Policji ds. ochrony praw człowieka a Pełnomocnikami Wojewodów ds. mniejszości narodowych i etnicznych. W 2021 r. współpraca ta polegała m.in.: na współpracy w przygotowaniu programu szkolenia dla asystentów edukacji romskiej nt. przeciwdziałania uzależnieniom od substancji psychoaktywnych (Komenda Wojewódzka Policji w Krakowie) i przeprowadzeniu powyższych szkoleń przez funkcjonariuszy Policji we wszystkich województwach³¹.

Komenda Główna Policji podpisała w 2020 r. kolejne *Porozumienie o współpracy między Komendantem Głównym Policji a Muzeum Historii Żydów Polskich Polin w sprawie realizacji projektu Edukacja antydyskryminacyjna – przedsięwzięcia szkoleniowe dla Policji na lata 2020-2024*. Projekt zakłada m.in.: organizację szkoleń antydyskryminacyjnych, organizację wykładów m.in. o tematyce romskiej. W przedsięwzięciach edukacyjnych, realizowanych na mocy powyższego porozumienia, w 2020 r. udział wzięło 19 uczestników, w 2021 r. - 499 uczestników.

W ramach projektu *Edukacja antydyskryminacyjna dla przedstawicieli grup zawodowych*, we współpracy z Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN i Fundacją Dialog-Pheniben w 2018 r. przygotowała przewodnik: *Romowie. Przewodnik dla Policji*. Materiały przekazano kierownikom jednostek Policji celem wykorzystywania jego treści podczas zajęć doskonalenia zawodowego policjantów/pracowników Policji i materiału uzupełniającego szkolenia dla policjantów i pracowników Policji, przygotowujące do profesjonalnej służby i pracy wśród społeczności romskiej³². Pełnomocnik Komendy Stołecznej Policji ds. Ochrony Praw Człowieka w dniu 1 czerwca 2021 roku przypomniał

³⁰ Program integracji społecznej i obywatelskiej Romów w Polsce na lata 2021–2030, str. 45.

³¹ Szczegółowe informacje nt. zakresu szkolenia znajdują się w części poświęconej zadaniom systemowym Pełnomocników Wojewodów ds. mniejszości narodowych i etnicznych na str. 21-22.

³² Są one także dostępne w wersji elektronicznej na stronach Policji, poświęconych prawom człowieka, np. <https://isp.policja.pl/isp/prawa-czlowieka-w-poli/publikacje/13941,Materiały-edukacyjne-o-tematyce-romskiej-i-zydowskiej.html>.

kierownikom jednostek i komórek organizacyjnych KSP o wykorzystywaniu treści zawartych w broszurze informacyjnej pn. *Romowie. Przewodnik dla Policji* (pismo I.dz. PC-937/774/21).

Ponadto, Komenda Stołeczna Policji zamieściła *Program integracji społecznej i obywatelskiej Romów w Polsce na lata 2021 - 2030* na stronie internetowej Zespołu ds. Ochrony Praw Człowieka³³.

Funkcjonariusze Policji utrzymują stały kontakt z Ośrodkami Pomocy Rodzinie, Ośrodkami Interwencji Kryzysowej, Komisjami ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, jednostkami samorządowymi, sądami (kuratorami sądowymi), prokuraturami, placówkami oświatowymi, pedagogami szkolnymi, asystentami edukacji romskiej oraz przedstawicielami bądź romskich organizacji pozarządowych bądź przedstawicielami tej społeczności.

Podczas spotkań omawiana jest problematyka dyskryminacji, przestępstw z nienawiści oraz innych aspektów, które stanowią problem społeczny. Przygotowanie szkoleń, materiałów edukacyjnych, a także pomoc w rozwiązywaniu problemów i zapewnienia bezpieczeństwa, wypracowanie działań zwalczających uprzedzenia stanowią główne kierunki współpracy. Dodać należy również, że systematyczne kontakty robocze dotyczą głównie problematyki młodego romskiego pokolenia, w tym m.in.: problemów uzależnień od substancji psychoaktywnych (por. str. 21-22).

W 2021 r. spotkania takie odbyły się m.in.: w Prudniku (woj. opolskie), Jaśle (woj. podkarpackie), Chorzowie, Siemianowicach Śląskich, Zabrze, Zawierciu, Żywcu (woj. śląskie), Chełmie, Rykach (woj. lubelskie).

Ponadto Pełnomocnicy ds. Ochrony Praw Człowieka uczestniczyli w spotkaniu dotyczącym romskiego koczowiska przy ul. Lechickiej w Poznaniu, zorganizowanym przez Urząd Wojewódzki. Przedmiotem spotkania było omówienie warunków wdrażania systemowych rozwiązań mających na celu włączenie ubogich rodzin romskich w legalny rynek pracy oraz system edukacji.

Przedstawiciele Policji biorą udział w pracach różnych zespołów, związanych z problematyką romską, np.:

- interdyscyplinarnym Zespole ds. Romów oraz Mieszkalnictwa przy Urzędzie Miejskim w Gdańsku; zespół spotyka się raz w miesiącu i omawia bieżące sprawy i problemy dot. społeczności romskiej; jednym z zadań Policji jest m.in. monitorowanie i reagowanie na brak realizowania obowiązku szkolnego przez dzieci społeczności romskiej,
- Zespole ds. rozwiązania problemów mieszkaniowych i sytuacji społeczno-bytowej mniejszości romskiej w Maszkowicach.

Sezon letni to szczególnie czas, kiedy w miejscowościach turystycznych pojawia się zwiększona liczba osób trudniących się żebractwem i kiedy zwiększa się zagrożenie związane z handlem ludźmi (jedną z jego form jest żebractwo, w tym przymusowe). Z tego względu każdego roku policjanci prowadzą w tym zakresie działania prewencyjne. W przypadku otrzymania sygnału o osobach żebrzących, szczególnie z udziałem dzieci, bądź też osobach nakłaniających dzieci do żebractwa, każdorazowo podejmowane są interwencje i szczegółowo wyjaśniane okoliczności tych zdarzeń. Policjanci współpracują w tym zakresie z prokuraturą, a informacje przekazują do sądu rodzinnego z wnioskiem o wgląd w sytuację rodzinną małoletnich i podjęcie dalszych działań.

³³ <http://www.policja.waw.pl/pl/stoleczna-policja/zespoły-ksp/zespół-ds-ochrony-praw>.

Przestępstwa z nienawiści na szkodę Romów

Rys. 33. Dane KGP – wybrane kwalifikacje prawne dotycząc przestępstw w z nienawiści.

Wybrane kwalifikacje prawne związane z nienawiścią w roku 2021 ³⁴				
	art.	przestępstwa stwierdzone	ogólna liczba osób pokrzywdzonych	w tym pokrzywdzeni narodowości romskiej
Ustawa z dn. 6.06.1997 r. - Kodeks karny	art. 119 § 1	113	103	0
	art. 256 § 1	277	0	0
	art. 256 § 2	15	0	0
	art. 257	445	196	1
Razem:		850	299	1

Prowadzone przez Ministerstwo Sprawiedliwości statystyki dotyczącej motywacji przestępstw z nienawiści w 2019 r. na liczbę 146 skazanych motywacja o charakterze narodowym/etnicznym rasowym dotyczyła 93 skazań, zaś w roku 2020 – na liczbę 90 skazanych: 54 skazań.³⁵ Statystyka osądzeń i wymiaru kar w odniesieniu do art. 119 kk (*art. 119. § 1. Kto stosuje przemoc lub groźbę bezprawną wobec grupy osób lub poszczególnej osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub z powodu jej bezwyznaniowości, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.*) znajduje się w Załączniku nr 2 do sprawozdania.

Rekomendacje dla dalszej realizacji Programu integracji w 2022 r.

1) Udział przedstawicieli Romów w Komisjach Wojewódzkich

Mimo stosownych zapisów w tekście *Programu integracji*³⁶ nie we wszystkich Komisjach Wojewódzkich opiniujących wnioski do *Programu integracji* zasiadali przedstawiciele tej społeczności. W 2021 r. Romowie uczestniczyli w 9 posiedzeniach Komisji: w województwie dolnośląskim, kujawsko-pomorskim, lubelskim, małopolskim, śląskim, świętokrzyskim, warmińsko - mazurskim, wielkopolskim oraz zachodniopomorskim. W pozostałych województwach umieszczono informacje o naborze do Komisji Wojewódzkiej na stronach internetowych urzędu lub wysłano informacje do organizacji, jednak nie odnotowano zainteresowania udziałem przedstawicieli organizacji romskich w ich pracach. Niemniej, biorąc pod uwagę fakt, iż udział w pracach Komisji Wojewódzkich jest formą włączenia Romów w procesy podejmowania decyzji w sprawach istotnych dla tej społeczności, wydaje się, że Pełnomocnicy winni rozważyć podjęcie nowych działań na rzecz skutecznej i realnej aktywności przedstawicieli społeczności w powyższym gremium, m.in. poprzez wystosowanie informacji/zaproszenia do udziału w komisjach AER lub Romów pracujących w świetlicach integracyjnych etc.

³⁴ Źródło: Komenda Główna Policji.

³⁵ Zgodnie z uwagą Ministerstwa Sprawiedliwości jest możliwe jednoznaczne stwierdzenie kompletności danych dotyczących motywów, z uwagi na brak jednolitego systemu informatycznego, zatem dane te są wypełniane przez pracowników sądów w systemie Aplikacja Statystyczna SAP. Obecnie nie są dostępne dane za 2021 r.

³⁶ Program integracji społecznej i obywatelskiej Romów w Polsce na lata 2021–2030, str. 61.

2) Promocja systemu stypendialnego wśród uczniów szkół ponadpodstawowych. Formy współpracy organizacji z jednostkami systemu oświaty

Liczba złożonych aplikacji o stypendium dla uczniów szkół ponadpodstawowych (91 aplikujących) jest wyraźnie niższa niż liczba uczniów romskich uczęszczających do szkół ponadpodstawowych wskazanych przez JST biorące udział w *Programie integracji* w 2021 r. (273 osoby). Promocja systemów stypendialnych jest szeroka, m.in. dzięki ogłaszaniu informacji na stronach administratora systemu stypendialnego, w mediach społecznościowych, wysłaniu informacji o programie stypendialnym do Pełnomocników, kuratorów oświaty oraz organizacji romskich. Z ostrożnym optymizmem należy odnieść się do danych z których wynika, iż z systemu korzysta ok. 30 % uczniów szkół ponadpodstawowych. W kolejnych latach, biorąc pod uwagę fakt, że *Program integracji* kładzie szczególny nacisk na wsparcie edukacji ponadpodstawowej młodzieży romskiej, należy zintensyfikować podejmowane wysiłki, tak aby systemem stypendialnym objąć większą liczbę romskich uczniów szkół ponadpodstawowych.

3) Liczba osób aplikujących o stypendia dla studentów pochodzenia romskiego

Od 2015 r. zauważalna jest tendencja malejącej liczby aplikacji do systemu stypendialnego, co może przekładać się na zmniejszającą się liczbę studiujących Romów.

4) Proces zawierania umów z organizacjami pozarządowymi i porozumień z wykonawcami

Według zgromadzonych danych, proces zawierania umów z organizacjami pozarządowymi oraz porozumień z JST należy zintensyfikować.

5) Rodzaje umów o pracę zawieranych z AER: na czas określony, na czas nieokreślony

Należy monitorować powyższą sytuację, zwracając uwagę, aby nie dochodziło tu do praktyki unikania zatrudniania AER na podstawie stałej umowy o pracę. Okazję do tego stanowią m.in. systemowe zadania Wojewodów: spotkania z JST.

6) Obowiązki AER w świetlicach

Niektórzy AER sygnalizują, że pracownicy świetlic szkolnych nie stwarzają optymalnych warunków do wykonywania przez uczniów dodatkowych prac domowych. Zapis Załącznika nr 4 do *Programu integracji*, stanowiący o pomocy AER w odrabianiu prac domowych uczniom romskim, dotyczy kwestii związanych m.in. z: udziałem ucznia w pracach świetlicy oraz zdiagnozowaniem potrzeb edukacyjnych uczniów.

7) Informacje o liczbie uczniów romskich oraz uczniów zgłoszonych do SIO

Monitorowanie sytuacji edukacyjnej ułatwia zbieranie danych z Systemu Informacji Oświatowej, o ilości uczniów, w tym romskich, dla których szkoły organizują dodatkowe zajęcia. Należy wzmocnić działania mobilizujące dyrektorów jednostek systemu oświaty do systematycznego zgłaszania uczniów do SIO, aby ich liczba się nie zmniejszała.

8) Liczb uczniów romskich uczących się w szkołach specjalnych

Jednym ze znaczących problemów edukacyjnych społeczności romskiej jest stosunkowo duży odsetek uczniów w systemie szkolnictwa specjalnego.³⁷

Należy zatem podjąć działania mające na celu zebranie szacunkowych danych dotyczących liczby tych uczniów, co pozwoli na bardziej realistyczną ocenę zjawiska.

9) Pozostałe rekomendacje

- podjęcie działań zachęcających do zapoznania się przez wykonawców, w tym JST z założeniami nowego *Programu integracji*,
- zachęcenie organizacji romskich do częstszych inicjatyw,
- podjęcie działań prowadzących do wzrostu liczby zatrudnionych AER,
- promocja wśród JST innych - nie tylko z zakresu mieszkalnictwa - działań w ramach *Programu integracji*,
- poszukiwanie rozwiązań dla trudności przy realizacji zadań remontowych i inwestycyjnych związane z brakiem wykonawców.

Mierniki

Poniżej zamieszczono tabelę z poziomem osiągnięcia mierników w 2021 r. W dwóch przypadkach mierniki osiągnęły, a nawet przekroczyły oczekiwaną wartość. W innych przypadkach wykazują spadki. Należy przyjąć, że jest to wynikiem kilku powiązanych ze sobą czynników, m.in. terminu wdrożenia nowego *Programu integracji*, wpływu epidemii na aktywność wykonawców, obniżenia dynamiki *Programu integracji* w porównaniu z poprzednimi edycjami. Efekty zrealizowanych zadań w roku 2021 należy ocenić pozytywnie. Warto podkreślić, że kluczem do osiągnięcia wyznaczonych celów w przyszłości jest podejmowanie działań przez lokalne wspólnoty samorządowe, a także kontynuacja systemowych działań skierowanych bezpośrednio do społeczności Romów.

³⁷ Program integracji społecznej i obywatelskiej Romów w Polsce na lata 2021–2030, str. 28.

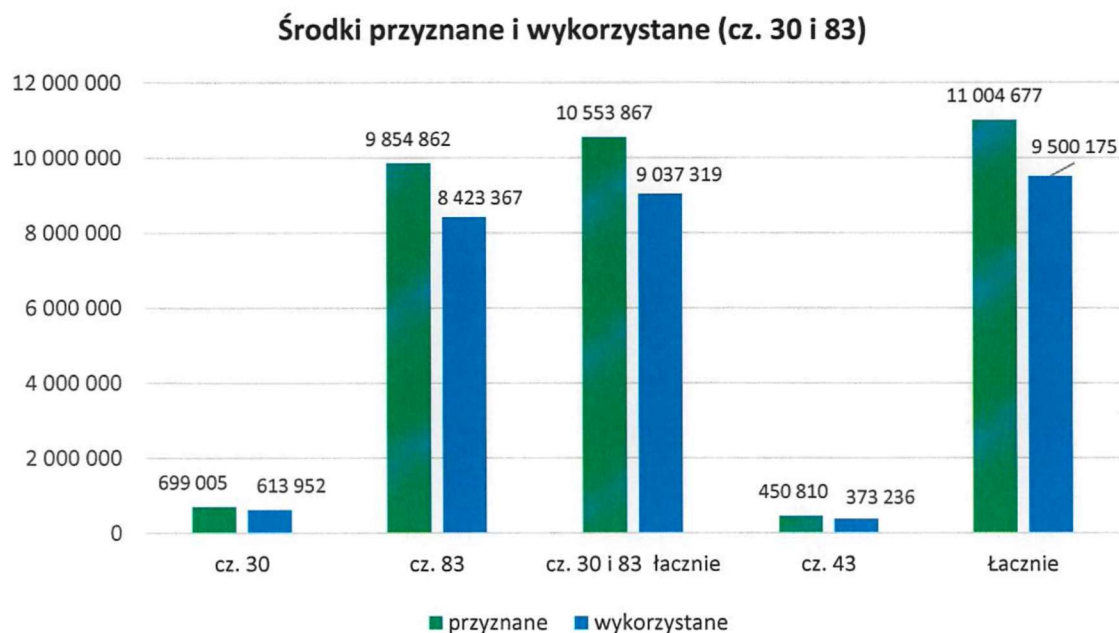
Rys. 34. Mierniki

Mierniki (E1-E8 i M1)	wskaźnik bazowy	założony wskaźnik średnioroczny '21-30	wskaźnik osiągnięty w 2021 r.	% osiągnięcia wskaźnika
<i>i sposób wyliczenia wskaźnika bazowego i/lub docelowego</i>				
EDUKACJA				
E1. Liczba dzieci romskich objętych edukacją przedszkolną w działaniach Programu integracji 2021–2030				
<i>Średnioroczna liczba dzieci objętych edukacją przedszkolną w ramach Programu integracji 2014–2020 w latach 2015–2019: 174+218+171+169+109=841/5=168; wskaźnik średnioroczny i docelowy na podstawie NSP'11 – średnia na rocznik</i>	168 os.	300 os.	146 os.	49%
E2. Liczba uczniów romskich aplikujących o stypendia na poziomie szkoły ponadpodstawowej				
<i>Średnioroczna liczba z danych MSWiA za lata: 2014–2019: 66+51+57+67+53+52=346/6=58</i>	58 os.	80 os.	91 os.	114%
E3. Liczba studentów romskich aplikujących o stypendia				
<i>Średnioroczna liczba z danych MSWiA za lata: 2014–2019: 59+37+34+41+40+42=253/6=42</i>	42 os.	60 os.	38 os.	63%
E4. Liczba zatrudnionych AER				
<i>Stan zatrudnienia na styczeń 2020 r. – 87 osób; dane o liczbie uczniów romskich w SIO za lata 2014–2019: 2273+2359+2348+2370+2239+1962=13 551/6=2258; przy założeniu, że AER nie powinien mieć pod opieką więcej niż 20 uczniów/rodzin, stan zatrudnienia powinien się zwiększyć do docelowej wartości 113 AER</i>	87 os.	2,6 os.	84 os.	-6%
E5. Ogólna liczba osób objętych działaniami Dziedziny interwencji I: Edukacja Programu integracji				
<i>Średnioroczna liczba osób, które skorzystały z zadań edukacyjnych w latach 2015–2019 (wyprawki, dodatkowe zajęcia, przedszkola, stypendia, zajęcia muzyczne): 7075+11 589+841+604+9035= 29 144/5=5829</i>	5829 os.	6 000 os.	4 648 os.	77%
E6. Liczba uczestników objętych działaniami edukacji prozdrowotnej				
<i>Średnioroczna l. osób, które skorzystały z zadań prozdrowotnych w latach 2015–2019: 1604+1510+8 81+1061+1113=6169/5= 1234; wskaźnik bazowy E6 wynosi 21% wskaźnika bazowego E5, ten procent należy utrzymać w odniesieniu do zadań prozdrowotnych</i>	1234 os.	1 300 os.	846*	65%
E7. Liczba uczestników objętych działaniami edukacji dla bezpieczeństwa				

15 % wskaźnika bazowego E5;	-	874 os.	7 os.	1%
E8. Liczba uczestników objętych działaniami edukacji pro-zawodowej				
Średnioroczna I. Romów korzystających z zadań podnoszących kwalifikacje zawodowe w Programie Integracji 2014-2020 w latach 2015-2018: $178+282+158+187=805/4=201$. Wskaźnik docelowy obliczono na podstawie średniorocznej I. uczniów romskich w SIO za lata 2014-2019: $2273+2359+2348+2370+2239+1962=13551/6=2258/12$ (klasy 1-8 SP i 1-4 ponadpodstawowej)=188; przy założeniu, że edukacja pro-zawodowa powinna objąć co najmniej 2 roczniki (np. kl. 7-8) daje to średniorocznie liczbę $2 \times 188=366$ os., docelowo: 3660 os.	201 os.	366 os.	132 os.**	36%
MIESZKALNICTWO				
M1. Liczba Romów objętych działaniami Dziedziny interwencji II Mieszkalnictwo				
Średnioroczna I. Romów objętych działaniami z zakresu mieszkalnictwa w latach 2015-2019: $514+385+452+515+425=2291/5=458$	458	500 os.	553 os.	111%

Informacje budżetowe

Rys. 35. Środki przyznane i wykorzystane

Rys. 36. Plan i wykonanie budżetu Programu integracji w 2021 r.

PODSUMOWANIE BUDŻETU PROGRAMU W 2021 R.			
cz. budżetu	plan	przyznane	wykorzystane
cz. 83 (rezerwa)	10 000 000,00 zł	9 854 862,00 zł	8 512 986,10 zł
cz. 30 (MEiN)	700 000,00 zł	699 005,00 zł	613 952,39 zł
cz. 43 (MSWiA)	700 000,00 zł	450 810,00 zł	373 236,02 zł
RAZEM	11 400 000,00 zł	11 004 677,00 zł	9 500 174,51 zł

Załączniki:

1. Załącznik nr 1 – dane MEIN z SIO: liczba uczniów romskich, wysokość subwencji, uczniowie romscy w podziale na typy szkoły i województwa
2. Załącznik nr 2 – dane Ministerstwa Sprawiedliwości dotyczące skazań z tzw. przestępstw z nienawiści.